

JEDINSTVO

IZDAJE NARODNI FRONT ZA OKRUG ŠIBENIK

Broj 14

Šibenik, ponedjeljak 31. XII. 1945.

Godina III.

PUTEM NOVOG USTAVA

Federativna narodna republika Jugoslavija stoji pred donošenjem Ustava, stoji pred danom, kada će narodi ove zemlje potvrditi jednim pravnim aktom stanje stvoreno četverogodišnjom Narodno-oslobodilačkom borbom. Ustavom se pravno oblikuje politička, društvena i ekonomska stvarnost jedne zemlje, koju nastava jedan ili više naroda, Stupanj, do kojeg je narod došao u svom historijskom razvoju, očituje se u Ustavu, te, dosljedno tome, predstavlja polaznu tačku za daljnji napredak.

U raznim historijskim periodima proizvodni odnosi, po kojima ljudi dolaze u odgovarajuće društvene odnose, daju izvjesnim društvenim slojevima političko vodstvo. Društveni slojevi, koji u svojoj vlasti drže sredstva, kojima se stvara narodno blagostanje, čine zavisnim od sebe one, koji takovih sredstava nemaju, a živjeti moraju. Iz ekonomskog gospodstva proističe političko gospodstvo sa jedne strane i s druge politička obaveštenost. Sredstvo, kojim očituju svoju moć slojevi s političkim gospodstvom, jest država. Kroz državu, dakle, dolaze do izražaja oni društveni slojevi, koji stoje na rukovodećim privrednim položajima.

U staroj Jugoslaviji najvažnije privredne pozicije bile su u rukama pojedinaca. Vlasnici šuma, rudnika, vodenih snaga i velikih zemljišnih posjeda, dakle svega onoga čime priroda dariva čovjeka, bili su pojedinci. Istovjetnost njihovih interesa, u obrani prema onima, koji su ostali golih ruku, združila ih je u jedan sloj, jednu klasu, koja se čvrsto povezala monarhijom, ustanovom koja u Evropi umire još od Francuske revolucije.

Monarhija, koja je kao institut napadom feudalizma izgubila stvarnu podlogu za svoje postojanje u našoj zemlji se oslonila na klasu vlasnika izvora narodnog blagostanja, dajući ovima svoju već ranije stečenu političku moć, a primajući od njih novi sadržaj. Tako ujedinjeni stali su ovi faktori na čelo državnog i političkog života u staroj Jugoslaviji.

Medjutim izborima, koji su se vodili u Jugoslaviji 1920. godine za Konstituantu, makar da je omladini i ženama bilo uskraćeno pravo glasa, nisu mogli stvoriti takovo predstavništvo, koje bi potvrdilo stanje, u koje su narode u Jugoslaviji doveli. Konstituantu, kakova je onda bila izabrana, nije odgovarala stvarnim pozicijama monarhije i klike, koja se uz nju povezala. Skupštinsku većinu za potvrdu svojih položaja nisu mogli postići. Stoga se prihvaćaju metoda, koje se kreću od sisanja razdora među narodima i političkog terora pa sve do običnog kriminala, samo da bi ishodili potrebnu većinu. Uslijed nesnosne političke situacije primoravaju izvjesne hrvatske stranke na apstinenciju. Nakon donošenja »Obznane«, sama Konstituantu poništava mandate komunističkim poslanicima. U Konstituantu na radu ostalo je toliko poslanika, da su uspjeli predstavljati tek dvije trećine birača. Ali ni takova Konstituantu nije bila u stanju zadovoljiti vladajuće, te ovi, noć uoči izglasanja Ustava, kupuju izvjestan broj mandata kod poslanika, koji izdaše svoje birače. Jedva uspjevši na taj način iskonstruirati većinu, bio je dana 28. VI. 1921. izglaslan Vidovdanski Ustav. Koliko je bilo učešće naroda u donošenju toga Ustava, jasno govore iznesene činjenice. Po računu jednog beogradskog novinara, poslanici, koji su glasali za Ustav, predstavljali su jednu trećinu upisanih birača, odnosno 16 posto ukup-

nog broja punoljetnih muškaraca i žena u Jugoslaviji.

Pod stalnim pritiskom narodnih masa, obespravljenih Vidovdanskim Ustavom, njegovi tvorcima nisu mogli odoljevati. Iz godine u godinu kratili su slobode narodima, dok 6. januara 1929. godine ne povukoše logične posljedice stanja koje su stvorili — kralj Aleksandar ukinuo je Ustav i proglasio diktaturu.

Kraljevom diktaturom su narodne mase potpuno isključene iz svakog, pa i formalnog učešća u životu naroda. Ovo stanje nije se promijenilo ni Aleksandrovim Ustavom od 3. IX. 1930. godine. Kralj, uz podršku one iste klike, koja je

goslavija neminovno morala doći, narodne mase bile su spremne zauzeti političko vodstvo.

Kroz narodno-oslobodilačku borbu nastale su promjene u čitavoj strukturi Jugoslavije. Narod je sam pošao u borbu i borio se za slobodu. Borbom su stvoreni novi odnosi. S vlasti je zbačena monarhija s protunarodnom hegemonističkom klikom. Među narodima je nestalo mržnje, jer je nije imao tko raspirivati. Političku vlast uzeo je sam narod u svoje ruke. Promjenom političke vlasti nastala je promjena u socijalnim i ekonomskim odnosima u zemlji. Iskristalizirala su se tri oblika vlasništva: državno, za-

družno i privatno. Ovi oblici su i prije postojali, ali je njihov značaj u cijelosti preokrenut. Dok je ranije u prvi plan dolazilo privatno vlasništvo, a vlasništvo države bilo je tek drugorazrednog značaja, sada je obratno. Naročiti značaj ima državno vlasništvo, kad se ima u vidu, da je nosilac državne vlasti narod. Po tome državna imovina postaje općenarodnom imovinom. Zadrugarstvo je postavljeno na sasvim nove osnove. Zadrugni sektor dolazi pod naročitu zaštitu države. Državna i zadrugna imovina su ekonomski osnov nove države. Ekonomskim promjenama slijedile su i promjene u odnosima ljudi.

Zahvatiti pravnim propisima sve ove promjene to je zadatak našeg Ustava. Kako su pak ove promjene izazvale borbom naroda, narod je pozvan da im da pravni oblik. Stoga će Ustav izglasati predstavništvo naroda, koji su u tu svrhu izabrani općim i jednakim pravom birača, tajnim glasanjem, na izborima od 11. novembra ove godine. Medjutim, narodna vlast ne zadovoljava se samo time. Doneseci nacrt Ustava, daje ga najširim slojevima naroda na uvid, kako bi svaki građanin svaki borac za narodnu slobodu, mogao dati svoje mišljenje i svoje primjedbe. Svaki onaj, koji je učestvovao u stvaranju nove stvarnosti ima prava i dužnost mu je da reče svoju riječ i kod oblikovanja te stvarnosti u pravne propise.

Ovakav način donošenja Ustava potpuno je različit od načina donošenja ranijih dva Ustava u staroj Jugoslaviji, kada su monarhija i protunarodna klika svim sredstvima nasilja i zločina isključivali narod od učešća u vršenju državne vlasti. Ne samo po stanju, koje će biti formulirano u Ustavu, nego i po načinu na koji će biti Ustav donešen, naš novi Ustav neće imati nikakve veze sa ranijim Ustavima Jugoslavije. To će biti prvi narodni Ustav.

GRB FEDERATIVNE NARODNE REPUBLIKE JUGOSLAVIJE

U nacrtu Ustava Federativne Narodne Republike Jugoslavije narodne mase šibenskog okruga vide ostvarenje svojih težnji

Nacrt Ustava kojega je Ministarstvo za Konstituantu podnijelo Ustavotvornoj skupštini i dalo na svenarodnu diskusiju izazvao je u najširim narodnim krugovima veliko interesovanje. U velikoj većini mjesta održana su narodna savjetovanja i diskusije o nacrtu Ustava. Izlaganja predavača narod je pratio sa velikom pažnjom i tražio tumačenja pojedinih članova nacrta Ustava.

U Šibeniku i Mandalini predavanja o nacrtu Ustava organizirao je Propodjel Gradskog Narodnog fronta. Predavanja su bila podjeljena na tri dijela. Prvo predavanje održano je 18. XII na 6 sektora. Isto tako predavanja su održana 20 i 22. XII. Za sektore Baldekin, Plišac i Škopinac predavanje održao Z. Gajanović u bivšoj učiteljskoj školi, za grad i Goricu u Domu Sindikata predavao je Nikola Čačić, u Domu Narodnog fronta za Varoš I i Varoš II, predavao je Slavko Fulgosi, u školi Doča Vojo Masnikosa, u Crnici prof. Pavle Valerjev, a u Mandalini Lena Rakić. Na sastancima sindikalnih podružnica, po ustanovama i pre-

duzećima također se obradivao nacrt Ustava.

Svi ovim predavanjima građanstvo je prisustvovalo u velikom broju. Količina dana tako i slijedećih predavanja, poslije izlaganja predavača nastajale su žive diskusije i postavljana mnogobrojna pitanja.

Na pitanje — Zašto u nazivu naše republike nema riječi »demokratska« predavači su pravilno objasnili rekavši da iz čitavog je sadržaja potpuno očito i u nazivu republike naglašeno je da je ona narodna, a iz sadržaja 1. stavke člana 6, jasno govori: »U Federativnoj Narodnoj Republici Jugoslaviji sva vlast proizlazi iz naroda i pripada narodu.« Uspoređujući ove bjelodane činjenice s »Vidovdanskim« i »aleksandrovskim Ustavom« narod je uvidio kakva je »demokracija« bila u staroj Jugoslaviji.

U diskusijama o »društveno-ekonomskom uređenju« diskusija je bila neobično interesantna. Po ovim pitanjima govorili su radnici i seljaci, činovnici, žene i omladina. Svi izražavaju svoje zadovoljstvo što će dr-

žava preuzeti u svoje vlasništvo velika narodna dobra i što će ih upotrijebiti u cilju ekonomskog, kulturnog izdizanja naroda. Pao je također prijedlog da se član 14 stav II, nadopuni na taj način što će država uzeti pod svoje vlasništvo sav pomorski i riječni saobraćaj. Na taj način usvojen je prijedlog da ovaj stav glasi: »Sva rudna i druga blaga u zemlji, vode, izvori, prirodne snage, sredstva željezničkog, pomorskog, riječnog i zračnog prometa, pošta, telegraf, telefon i radio — veza jesu narodna imovina.« Posebnim zakonom mogu da se regulišu prava koja sredstva i do koje visine mogu uživati odnosno posjedovati privatnici.

Član 19. u kojem se govori: »Zemlja pripada onima, koji je obraduju« detaljno je raspravljen i našao je na veliko odobravljanje.

U članu 25, u kojem se govori o slobodi savjesti i vjeroispovijesti i o odvajanju crkve od države i crkve od škole, diskusija je bila najduža. Tokom diskusije konstatovalo se da ono što nacrt našeg budućeg Ustava sada predviđa, u stvari to su izvršilo zapadno-demokratske države već odavno. Iako se većina klera nekih od crkava tokom narodno-oslobodilačke borbe kompromitovala svojim protunarodnim radom i upotrebljavala crkvene oltare kao klevećničke tribine ipak to nije i bilo od odlučujućeg značaja. Da se crkva i kler pravilno držao i bio na strani naroda, ipak bi naš Ustav morao postupiti onako kako je to u nacrtu predviđeno. Nacrtom našeg Ustava crkvi je osigurana sva sloboda, koju crkve uživaju na zapadu. Ukoliko crkva bude zalista narodu i zalagala se za narod, narod je taj, odnosno narodna vlast, pozvan da pomogne narodnu crkvu i narodne svećenike.

Drugarica poginulog Inz. Ružičića upitala je predavača da li se III. stav člana 24, odnosi i na majke domaćice. Pošto se po tom pitanju razvila diskusija ona je predložila da se ovaj stav nadopuni na taj način da bi glasio:

»Država naročito zaštićuje mater i djeteta pravom na plaćeno odsustvo prije i poslije porođaja i mater domaćice, osnivanjem porodilišta, dječjih domova i obdaništa.«

Ovaj prijedlog drugarica Ružičić jednoglasno je prihvaćen u Domu Gradskog Narodnog fronta.

Pošto je omladincu Frani Belamartić objašnjeno što znači sloboda savjesti, on je predložio da se članu 25. doda još slijedeće: »Dijete čim se rodi no može biti kršteno, već samo kad navrši 12 ili 14 godina da bi moglo koristiti se slobodom savjesti i rasudjivanja.« Ovaj prijedlog prihvaćen je jednoglasno.

Slavko Fulgosi je predložio da se član 39, nadopuni tako da bi pored prava bila i dužnost svakog građanina da tuži sudu službeno lica za krivična djela učinjena u službenom radu. Na taj način ovaj član bi glasio: »Svaki građanin ima pravo pa i dužnost da tuži nadležnom sudu službeno lica za krivična djela učinjena u službenom radu.«

O članu 41, koji govori u II. stavu o vojnoj obaveznoj građana također se dugo diskutovalo. Žene su živo sudjelovale u diskusiji i objašnjavale s fiziološkog gledišta nemogućnost da majka bude vojna obvezanica. Drugarica Popratnjak predložila je da se stavu II, član 41, učinj izmjena: »Vojna obaveza za muškarce je opća, a za žene dobvoljna.« Ovaj prijedlog je bio stavljen na glasanje i prihvaćen sa ogromnom većinom.

Odgovornost koliko organa upravno toliko i zakonodavne vlasti garantira sa — govorilo se u diskusiji — da je naša mlada republika istinski narodna.

U prelaznim i završnim odredbama člana 133, pao je prijedlog da se ovaj član nadopuni novim stavom tako da bi glasio: »Sva lica mlađa od 18 godina, koja su bila ovdjena u biračke spiskove za izbore za Ustavotvornu skupštinu, zadržavaju stečeno pravo.«

Biračko pravo mogu dobiti lica mlađa od 18 god., ako su naročito zaslužna za narod. Sam demokratski način diskusije i raspravljanje nacrta Ustava koje je došlo od Ministarstva za Konstituantu FNRI, izazvalo je u narodu veliko oduševljenje. Narodne mase šibenskog okruga nastojale su da se potanko upoznajnu sa našim osnovnim zakonom, jer te je njihovo pravo i dužnost, a i garantija da on neće biti sredstvo za njihovo ugušivanje, već za njihovo izdizanje na svim područjima.

GODINA VELIKIH HISTORIJSKIH POBJEDA JUGOSLOVENSkih NARODA

Ponosno i gordo spominjače generacije naših herojskih naroda godinu 1945. Zlatnim slovima ispisaće naša pokoljenja epopeju stradanja, borbe i ustanka. U historiji naših dana godina 1945 bit će ona velika prekretnica, početak jednog novog, sretnog i bogatog razdoblja našeg nacionalnog života.

Revolucionarne promjene odigrale su se u političko-ekonomskom životu naših naroda. Prekoručen je historijski put kroz 4 godine Oslobođilačkog rata, učinjen je krupni korak iz predratnog haosa i pomutnje, stvoreni su uslovi velebnog progressa ka novom društvenom i političkom uređenju. Naši narodi izvojevali su prvu istinski narodnu pobjedu, stvorili su po prvi put u svojoj historiji zaista vlastitu zajednicu na sreću i blagostanje osnovnih narodnih masa svih naših ujedinjenih naroda. Naši narodi postali su svojim gospodarima, vlasnicima svoga truda i bogatstva, gospodarima svoje sudbine i slobodnim građanima nove zajedničke, jake i ujedinjene države — Federativne Narodne Republike Jugoslavije.

Da se ocijeni ogroman historijski značaj tih događaja prepuštamo našim pokoljenjima. Naše generacije, koje su na svojim leđima, proživjele robovanje austro-ugarskom apsolutizmu, koje su proživjele dane «brat-sko» ujedinjenja versalske Jugoslavije, prošle kroz sve pustolovne avanture takozvane vidovanske «demokracije» aleksandrovskog apsolutizma fašističke «ustavne» Jugoslavije, vlada Zivković-Ješić-Stojadinović i posljednje faze «narodnog sporazuma» Maček-Cvetković, ne mogu a da ne priznaju veliku historijsku istinu, da su sva ta duga politička iskustva bogato školovala naše narode pokazavši im jedini put koji vodi preko svih oblika robovanja, iskorištavanja, otmame i klevete, put dostojan slave i snage naših narodnih masa i naše zajedničke domovine. Zaista naši narodi stekli su bogato političko iskustvo i godine 1941, kada je fašistički agresor napao našu zemlju, pobjedilo i izbrisao kroz nekoliko dana versalsku monarhiju Jugoslaviju, našli smo se ponovo pred historijskom prekretnicom — ili ići putem političke špekulacije saradnje sa najgorim neprijateljem čovječanstva fašističkim porobljivcima — ili putem časti, putem nemilosrdne borbe protiv fašističkog ropstva. Narodni ustanak na čelu sa Komunističkom partijom, onom jedinom partijom koja je i u historiji naših generacija dosljedno i nesebično vodila antiimperialističnu, dosljednu demokratsku politiku, koja se uvijek i pod svakim uslovima borila za nezavisnost i slobodu svih naših naroda bio je snažan odgovor koji je duboko odjeknuo kroz naša najudaljenija i najprimitivnija jednaka, kao kroz industrijska naselja naših gradova. To je bio snažan odgovor nastupajućem fašizmu odgovor koji je prevazišao granice naše zemlje i postao općim poklikom na partizansku borbu protiv njemačko-fašističkih horda.

Sovjetski Savez postao je oružani oslon Oslobođilačkog rata ne samo svih evropskih naroda, već svih naroda svijeta, on je postao glavna i osnovna armija koja se suprostavila njemačko-fašističkom nepobjedivom gigantu. Rat je započeo u svojim ogromnim razmjerima i u ždrijeti svog uništavanja i pokolja privukao gotovo čitavu kuglu zemaljsku. Time ujedno započele su i prve pobjede nakon tolikih povlačenja i stradanja. Njemačka ratna mašina doživljava prve porazujuće udare, kojima slijede drugi, treći itd., koji vode kroz epopeju Lenjingrada, Sebastopolja, Staljingrada, Kijeva, Varšave, Beograda, Beča i konačno Berlina, potpunom porazu i raspadu njemačke vojne mašine mjeseca maja 1945. godine.

Oslobođilački rat naših naroda bio je rezultat onog dugog iskustva versalske Jugoslavije. Moralno-političko jedinstvo naših naroda koje je ostvareno kroz teška iskušenja partizanskog otpora posljedica je jasnih perspektiva naših širokih narodnih masa u odlučnim historijskim danima kada se krajila budućnost svih naših naroda. Naši narodi u ovoj borbi stupili kao politički svijesni i snažni narodi prevazilazeći snagom svog jedinstva i borbenosti mnoge narode smatrane u tadašnjoj Evropi kao daleko naprednije. Naši narodi su svojim nevidjenim otporom, stvaranjem svoje Oslobođilačke vojske i oslobođilačkog pokreta dobili priznanje najvećih savezničkih zemalja i postigli ogroman politički ugled kod svih slobodoljubivih naroda svijeta. Značenje našeg otpora, stvaranjem narodne armije kroz teški Oslobođilački rat, formiranje narodnih vlasti i izvojevanje velikih demokratskih tečajeva koje su dugo vjekova ispisivali najbolji sinovi naših predaka na svojim borbenim zastavama od ogromnog je značaja za budućnost naše domovine, za život svakog građanina naše zemlje.

Slobodoljubivi narodi postigli su veliku historijsku pobjedu, talijansko-njemačko-japanski agresor prisiljeni su na bezuslovnu kapitulaciju kroz skoro 5 godina teških bitaka i nemilosrdnog istrebljenja koje su nametnili fašistički porobljivci slobodarskim

narodnim masama svijeta. Za tu velebnu pobjedu zahvaljujemo danas nepobjedivoj slavnoj Crvenoj armiji na čelu sa genijalnim vojskovođom i predvodnikom u anti-fašističkoj borbi generalisimusom Staljinom i Boljševičkom partijom. Crvena je armija bila ona sila koja je na svojim leđima snosila najveći teret rata, koja je snagom svog oružja i sjajnim duhom svojih trupa dotukla fašističke armije.

Naši narodi oslobodili su vlastitim snagama svoju zemlju, oni su, oslonivši se na veliku zemlju napretka i slobode, Sovjetski Savez, uz pomoć njene Crvene armije, priveli konačnoj pobjedi veliko djelo oslobodjenja. Oni su kroz čitav rat bili spojnicom savezničkog jedinstva i prvoborci anti-fašističkog ujedinjenog bloka. I onda, kada je fašistička aždaja nestala sa lica zemlje, naši narodi zajedno sa svim slobodoljubivim narodima zalagali su se i zalažu za djelo međunarodne solidarnosti i bezbjednosti, za očuvanje i učvršćenje velike savezničke koalicije, za ujedinjenje svih naprednih narodnih slojeva čitavog svijeta da bi se sprečile nove agresije i novi ratovi.

Federativna Narodna Republika Jugoslavija postala je stvarnost. Ona znači nov političko-ekonomski poredak, vlasti radnika, seljaka i narodne inteligencije, narodno jedinstvo, likvidaciju reakcionarnih režima predratne Jugoslavije i stvaranje nove vjorne narodne vlasti voljom samih Jugoslavena. Ogromna pobjeda Narodnog fronta, odnosno naroda organizovanog u Narodnom frontu, pobjeda svih profesivnih narodnih snaga naše zemlje je konačna potvrda svih onih načela koja su ostvarena u vatri Oslobođilačkog rata, ispisivana na parolama bezbrojnih narodnih pokoljenja, oživotvorenje novog društvenog poretka koji odgovara željama osnovnih narodnih masa naše domovine.

Sa kakovim perspektivama ulaze naši narodi u novu godinu? Sigurno je da nikada naši narodi u svojoj dugoj i mukotrpnoj prošlosti nisu sa više puzdanja i jasnijih izgleda stupali u budućnost. Velika historijska pobjeda koja je obuhvatila kroz četvorogodišnju oslobođilačku borbu bezbroj sjajnih pobjeda ne samo našeg oružja već i velikih principa naše narodne demokracije, stavlja osnovi biljeg našoj sutrašnjici pokazujući jasno put našeg razvoja, pokazujući onu snagu koja je i koja će djelo narodne demokracije privesti svom najdosljednijem ostvarenju. Narodna demokracija, kao najviša i jedino potpuna forma demokracije, oživljuje se svagdašnjom praksom, neprekidnom primjenom i stalnim političkim i ekonomskim pobjedama. Narodnu demokraciju ostvaruju široke radne mase naših naroda svagdašnjim radom na polju, ivoricama, uredima i naučnim zavodima postajući svakim danom sve moćnijim gospodarom svoga rada i time svoje sudbine.

Dajući na pretes nacrt ustava naša narodna vlast daje još jedan veliki dokaz osnovnog principa naše narodne demokracije da sami narodi treba da učestvuju u stvaranju i organizaciji državnog ustrojstva svojim direktnim angažovanjem. Nacrt novog ustava i konačna njegova redakcija ozakoniće temeljne principe, prava i dužnosti svih naših građana koja su stvarana, sticana i usvo-

jena tokom oslobođilačke borbe naših naroda.

Obuhvaćajući unutarnju i spoljno-političku situaciju na završetku godine 1945 ne možemo a da ne kažemo, da su naši narodi, izvojevali veliku historijsku pobjedu nad fašističkim zavojevačima i njegovim unitarnim slugama, nad svim neprijateljima naše Narodne Republike Jugoslavije, prešli pobjedonosno preko one prekretnice dviju epoha i sigurnim korakom zakoračili našoj velikoj budućnosti da skupa sa svim slobodoljubivim narodima, na čelu sa velikim i nepobjedivim Sovjetskim Savezom izgradimo nove društvene zajednice na velikim principima napredne narodne demokracije.

Vjeklo Vuletić

TRI POKUŠAJA talijanske penetracije u Dalmaciji

Pokušaji talijanskog (romanskog) prodora u Dalmaciju odvijaju se kroz historiju u četirna režimskim razdobljima: 1. rimskom, 2. mletačkom, 3. autonomnaško-talijanaškom i 4. fašističkom. Sva ova četiri pokušaja prodora ističu se posebnostima glede svog obujma i intenziteta kao i ljudskog elementa, promotora i nosioca pokušaja prodora u pojedinome razdoblju. Svima pokušajima prodora Talijana (Rimljana) zajednički su: očitovana težnja i stvoreni plan osigurati prekomorskom našem susjedstvu i njegovim eksponentima na istočnoj obali Jadrana puno gospodstvo nad tom obalom; silovitost metoda; tvrdokorna ustrajnost. Posebnosti pojedinih penetracionih razdoblja, koje nam se ukazuju u pogledu obujma, intenziteta i ljudskog elementa kao faktora penetracije, rezultiraju iz posebnih političkih, kulturnih, ekonomskih i socijalnih ideja, pojava i snaga svake dobe.

1. Škoro sedam vjekova (do početka VII. v.) traje bez prekida vladavina carskog Rima nad Dalmacijom, koja je tada obuhvatala i svu današnju Bosnu. Osim prvih vjekova te vladavine nose biljeg ustrajne, planske i silovite penetracije zavojevačkog rimskog elementa, koji na ovome području iz temelja mijenja njegovu narodnost, političku, kulturnu, ekonomsku i socijalnu strukturu. Rimski penetracija nije samo političko-vojnička (vladavinska, u užem smislu). Ona je i narodnosna — Rimljani: veterani-kolonizatori, činovnici, vojnici u masama naseljavaju zemlju i daju joj pečat svoje kulture, jer i znatan dio autohtonog, nerimskog stanovništva biva od njih asimiliran, polatinjen; samo gorštaci-pastiri i seljaci uspijevaju sačuvati, pored

primitivnih ustanova svoje lokalne uprave, svoj jezik i običaje. Ona mijenja, u sve korist, i ekonomske i socijalne odnose. Rimljani silom uzimlju najplodnije dijelove zemlje, stvaraju posebni tributarni sistem, slobodni nerimski seljak postaje kolon, stvara se od njega stvara podvlašteni sloj storskog proletarijata, gleba. Samo kao vojnici rimske imperije on se uspijeva izvući iz toga sloja, ali to plaća svojom potpunom asimilacijom gospodujućem rimskom elementu. Već tu, dakle, možemo uočiti jednu za svaki pokušaj talijanskog prodora na ovo područje karakterističnu crtu, izraženu u više nego tijesnoj povezanosti ekonomsko-socijalnog i narodnosno-kulturnog momenta: podvlašteni i obespripravljeni kmet, pastir i sluga istovremeno je i Ilir odnosno Slaven, i obratno. Na taj na-

čin, narodnosna borba slavenskog naroda nužno je i istovremeno i borba za socijalnu pravdu, i obratno.

Dolaskom Slavena na Balkan, rimska penetracija dobiva smrtni udarac. Politički, ona biva reducirana na par primorskih gradskih komuna. Rimski civilizacija, pravni instituti, viši ekonomski stepen, koji su se tu održali, prestaju biti sredstvom tudjinske imperijalističke penetracije i ekspanzije. Njima se sve više koriste došljaci Slaveni, novi gospodari. Degenerirano latinstvo predaje se i u samim svojim komunama pridošleme mladom slavenskom narodu.

Prva talijanska (romanska) penetracija doživljava, u narodnosnom pogledu, svoj potpuni slom. No njezini kulturni, ekonomski i socijalni tragovi uplivno osjećat će se snažno i dalje, istina, kao baština koja je izgubila tudjinsku narodnosnu boju i kod nas se etablirala kao svojina civiliziranog čovječanstva uopće, ali koje će boje svaki slijedeći pokušaj talijanskog prodora u Dalmaciju nastojati da u imperijalističkom cilju oživi.

2.

Četirivjekovna besprekidna vladavina Mletaka (od početka XV. do konca XVIII. v.) nije direktno dirnula, a može se reći: nije ni pokušala dirnuti u slavenski karakter Dalmacije. Trgovcima sa Rialta bilo je stalo samo do bogatstva, do trgovanja sa Levantom. Politički i vojnička moć «Serenissime» bila je posvećena isključivo tome cilju. Ona je željela posjed istočne obale Jadrana radi osiguranja svoga pomorskog puta, radi paraliziranja trgovine konkurentskih komuna Splita, Dubrovnika i drugih, pa stvaranja baza za svoju trgovinu s Balkanom, kao i radi hrabrog, snažnog i radnog stanovništva Dalmacije. Aristokratskim Mlecima trebali su mornari i vojnici, radnici i seljaci, koji će za nju raditi, opet raditi, boriti se i ginuti. Stoga je puk, vječni izvor te prijeko potrebne ljudske snage, valjalo držati u mraku neznanja, ne dati mu ni jednu osnovnu školu, ekonomski izrabljivati ga do krajnjih granica, socijalno ga potisnuti na kategorije puka i seljaštva («plebe» — «villani»), ali ga inače nije valjalo suviše i po nepotrebnom dražiti i uznemirivati u domeni njegove narodnosti i jezika, vjere (glagoljsko bogoslužje) i običaja, te života unutar domaćeg ognjišta uopće. Dapače: valjalo je, barem istaknute i uplivne pojedince, pa svu domaću aristokraciju, hrabriti, odlikovati, privesti uza se počastima i darovima, ali ne opet toliko da bi mogla stranom gospodarstvu prerasti preko glave i postati neugodnom i opasnom.

Ta lukava politika svodila se, dakle, skoro isključivo na političko gospodstvo i ekonomsku penetraciju. Narodnosna i kulturna asimilacija domaćeg elementa željela se u najmanjoj mogućoj mjeri, jer bi ista mogla ugroziti ono nekoliko stotina aristokratskih rodova u Mlecima, koji su isključivo davali dalmatinskim gradskim komunama knezove i kapetane, viši komandni kadar vojske i mornarice, svo više činovništvo i sav viši kler Dalmacije. Ti vojnici, činovnici i svećenici, uz pokojeg trgovca i obrtnika, su i jedini mletački useljenici, pa i ti su u Dalmaciji ostajali vrlo kratko vrijeme.

Značajniji i sudbonosniji od njihovog broja bio je njihov upliv na ondašnji gornji sloj Dalmacije, koji su vršili kao pripadnici talijanskoga kulturnog kruga i talijanskog društva. Dio dalmatinskog plemstva i građanstva počeo se, ispočetka samo u vanjskim formama, asimilirati useljenicima i tako otudjivati svom narodu. Socijalna povolaštenost, bolji ekonomski položaj (veliki zemljišni posjed), zadojenost tudjom kulturom, zbaždali su ih s vremenom — premda su još sredinom XIX. v. bili svijesni svoga slavenskog podrijetla, to javno priznavali i tim se, u manjoj mjeri, i ponosili — u posebnu socijalnu skupinu, koja je u početku bila nacionalna ambifija («Slavo-dalmati»), da zatim postane talijanaška pa, na koncu, bijesno, janičarski talijanska i kao takva nosilac trećeg pokušaja talijanskog prodora u Dalmaciju.

3.

Iz mletačke vladavine izrasla gospodska društvena skupina slavenski izgubljenih, automatski preuzima, nakon pada Mletaka, ulogu vladajućeg sloja u Dalmaciji, koja je sada dio carevina Austrije.

Pogrešno je mišljenje da je Austro-Ugar-

ska monarhija predstavljala «pur et simple» dvije interesne sfere, njemačku i mađarsku. U njemačkoj interesnoj sferi postojale su stvarno poljska te talijanska koncesija, a u ovu posljednju ugrana je, radi svoga periferijskog položaja, i Dalmacija, ostavši u njoj i formalno do sedamdesetih godina XIX. v. Ova koncesija imade, istina, zahvaliti svoj postanak i život jednoj narodnosno naoko indiferentnoj okolnosti. Daje ju feudalac feudalcu, pravi je gospodski vladajući sloj unutar svoga kruga. Ali feudalac, koji u Dalmaciji postaje njezin korisnik, ujedno je i Talijan ili potalijančenik, ili se sprema da to postane. Na taj način djelovanje vladajućeg sloja u Dalmaciji pogadja — baš kao u rimskoj dobi — ne samo u domeni socijalnog, nego i u domeni narodnosnog, simultano čitavi jedan narod, prema kojemu se taj sloj odnosi, sa svima svojim kategorijama i nijansama, i u vremenu svoje najveće snage i agresivnosti, kao sama dva odstočka cjelokupnog stanovništva.

Do sredine XIX. v. život se u Dalmaciji odvija i dalje u mletačkom stilu. Ideje slobode, narodnosti i napretka stižu u nju sa više nego pola vijeka zakašnjenja, zahvaljujući ne samo austrijskoj, nego i domaćoj reakciji. Vladajućem su sloju one neugodne, i on koči. Kad te ideje triumfiraju i u samoj Italiji, on ih, preko volje, prihvaća, ali uklanjanjući za nj neugodnu socijalnu sadržinu njihovu te silom htijevajući uklopiti Dalmaciju u talijanski kulturni krug, kad mu već nije moguće otvoreno razviti zastavu talijanske političke i narodnosne misli, jer bi odmah došao u otvoreni sukob s narodom koji se narodnosno osviješćuje a, s druge strane, kompromitirao se vis-à-vis milostivome Beču.

Talijanska je akcija sada dvostruka. Na jednoj je strani upravljena ka slabljenju slavenske narodne mase u političkom, narodnosnom, kulturnom, ekonomskom i socijalnom pogledu, a na drugoj je direktno agresivna i prodorna u svim pravcima. U prvu taktiku dolazi sa uspjehom vodjeni otpor protiv sjedinjenja Dalmacije s Hrvatskom, pokušaj stvaranja posebne dalmatinske narodnosti dvaju jezika s primatom, dakako, talijanskog, podržavanje nepismenosti naroda kočenjem otvaranja osnovnih škola, uspjeli otpor protiv razrješenja kmetijskog odoša, pokušaj uništenja slavenskog bogoslužja, otpor protiv uvođenja hrvatskog jezika u upravu i sudstvo, pa otpor protiv demokratske predstavnosti tijela zemlje (Sabora i općina). Agresivno je talijanstvo u nametanju talijanske kulture, uvođenju talijanskog kao nastavnog jezika u sve novoosnovane srednje škole, a kao obilglatnog predmeta u sve osnovne škole, u akcijama talijanskog školskog i kulturnog društva «Lega Nazionale» koje otvara isključivo talijanske osnovne škole i zabavlja u svrhu odnarođivanja slavenske djece, u stvaranju važnih postojanka talijanskoga kapitala (sva velika industrija: cementna, hemijska, ugljenokopna, ona likera; uz sline iznimke, sva parobrodarska društva; skoro sva veletrgovina i novčanstvo), u zauzimanju najvažnijih mjesta u činovničkom aparatu i osiguravanju upliva svojih pripadnika svugdje i u svako doba.

Današnja generacija ne može si ni približno predstaviti opasnost ovih akcija i težinu borbe, koju je slavenski element morao voditi protiv talijanskih preziranja takve vrsti u svojoj rodnoj zemlji, slavenskijoj od uže Hrvatske, Srbije, Češko-Slovačke, Poljske i same Rusije, da bi je spasio za se i svoju djecu. Najprije mu je uspjelo paralizirati narodnosnu i kulturnu penetraciju. Već koncem XIX. v. stjerano je talijanstvo i talijanaštvo u jednu samu većinsku postojanku: grad Zadar, a i u njoj je ozbiljno ugroženo isključivo slavenskom zadarskom okolicom. Teže je išlo sa suzbijanjem uvlačenja talijanstva u uplivni činovnički aparat, još teže sa suzbijanjem ekonomskog prodora talijanskog kapitala. Može se, ipak, kazati da je treći pokušaj talijanskog prodora u Dalmaciju još prije prvoga Svjetskog rata ne samo zaustavljen, nego i da je doživio svoj potpuni slom. Ali, tragovi toga pokušaja prodora živo se osjetili u svojim posljednjama; kulturnoj i ekonomskoj zaostalosti zemlje, pa u posljednjoj jazbini talijanstva u Dalmaciji, gradu Zadru, koji je poslažio kao otkočna daska za četvrti pokušaj talijanskog prodora u Dalmaciju.

Božo Dulibić

Puško mitraljezi XIX. ud. divizije na položaju prije oslobodjenja Benkovca.

DOPIS IZ SLOVENIJE

8. XII. »Kolo« je na svoju inicijativu posjetilo ranjenike i bolesnike u glavnoj vojnoj bolnici u Ljubljani i otpjevalo je u jednoj baraci veći dio svoga programa. To je bilo u 15 sati, a već u 17 sati istog dana održalo je »Kolo« koncert za vojsku u dvorani kina »Matica«, koje prima oko 800 ljudi. Te večeri su »Kolaši« bili pozvani na drugarsko večer u oficirski dom IV. Armije, na koju je otišao jedan dio pjevača, dok je drugi korporativno — u narodnim nošnjama — prisustvovao izvedbi opere »Rusalka«.

9. XII. dalo je »Kolo« svoj četvrti koncert u Ljubljani i to za sindikate opet u kinu »Matica«. Program je otpjevan uz burno odobravanje prisutnih. U sredini programa predani su buketi dirigentu i solistkinji Milevi Bodrožič.

Uveče toga dana priredila je radio-stanica banket u čast »Kola« u hotelu »Union«. Na banketu su bili prisutni direktor radio-stanice, major Novak, načelnik kulturno-umjetničkog odjela ministarstva prosvjete, kao i predstavnici umjetničkog života Ljubljane. Na banketu su izmijenjeni pozdravi, raspoloženje je bilo srdačno, prisno i bratsko. Svirao je odličan jazz radio-stanice.

Na svim koncertima od Zadra do Ljubljane najviše uspjeha imao je partizanski dio programa. Danevove kompozicije morale su se uvijek ponavljati uz dugotrajni aplauz. Veliko oduševljenje izazivala je uvijek »Marjane, Marjane« i »Pjesma o Staljingradu«, su se stalno ponavljale. I slovenska »Hej brigade« je u Sloveniji srdačno primljena jer su je Dalmatinci dobro izvodili. Najveći uspjeh imalo je »Kolo« u Postojni, gdje je svih posljednjih sedam pjesama ponavljalo, a dodano je i »Brankovo kolo« van programa.

Dalmatinske pjesme, koje je pjevao muški zbor nisu imale uspjeha, tako da su više pozdravljene, kad su bile navjlene, nego li kad su bile odpevuane. Za ovo ima više razloga. Sve tri »Evo sam ti doša«, »Ako si legla spa« i »Dobra večer uzorita«, pjevaju se skoro po istom monotonom kalupu. Sve su te pjesme već poznate i pomalo izbljedile, a uz to nisu dovoljno izradjene i na svojski im način interpretirane, a napokon muški zbor ostavlja izvjesnu prazninu pjevajući iza odličnog mješovitog zbora. Najljepša je i najbolje se pjevala »Dobra večer uzorita« koja se je u Zadru i ponavljala.

Na posljednjem koncertu u Ljubljani osjećala se kod zbora premoćnost, jer su pjevači za tri dana imali četiri koncerta.

10. XII. odputovao je zbor u Celje gdje održava 11. i 12. XII. dva koncerta: jedan za građanstvo, drugi za sindikate. Koncerti se održavaju u dvorani kina »Metropol« koje može da primi 570 osoba.

Sibenske crvenkape i narodne nošnje izazivaju svugdje pažnju gdje se god pojave.

Mate Relja

OTVORENA JE NARODNA KNJIŽNICA SA ČITAONICOM

U Sibeniku je prošlih dana otvorena Narodna knjižnica sa čitaonicom. Knjižnica i čitaonica se nalaze u prostorijama jedne od zgrada bivše preparandije.

Narodna (bivša Gradska) knjižnica posjeduje oko 10.000 primjeraka iz lijepe i naučne književnosti. Polovica od toga broja je na stranim jezicima (talijanskom i njemačkom). U naučnoj književnosti su najviše zastupana djela iz medicine, historije, gospodarstva i higijene.

Pored knjižnice nalazi se čitaonica, koja je bogato opskrbljena s našom dnevnom i periodičnom štampom (novinama, ilustracijama, brošurama i književnim časopisima).

Narodna knjižnica i čitaonica otvorene su za široke narodne slojeve našega grada i njegove okolice. U njima će svi naši građani, željni znanja i obrazovanosti, moći da čitaju napredna djela naše i svjetske književnosti. Oni će moći da uče, da nauče i da stečeno znanje prenesu dalje. U knjigama, tim vjernim čuvarima ljudske misli, koju nije uspio da uništi ni požar fašističkih lomača, svi ćemo mi, bez razlike, naći veličnu i osjetiti snagu nepobjedivog čovječjeg duha.

Uloga književnosti u društvenom životu van svake je diskusije velika i značajna. S jedne strane, književnost kao najjača umjetnička disciplina i najviši izražaj ljudskoga duha predstavlja čovjekov napor da za sobom ostavi neprolazna djela o svojem trajanju, dok istovremeno s druge strane književnost obuhvata duboku želju čovjeka ličnosti da učini svoj život ljepšim, plemenitijim, jednom riječi, da ga oduhovi i da ga otrgne iz običnog zoološkog vegetiranja. Prema tome, čitanje književnih djela potiče našu misao na razmišljanje, obogaćuje naš izražajni rječnik i širi vidike našim pogledima.

U to ime želimo da naša Narodna knjižnica i čitaonica uspješno posluže svojem plemenitom cilju.

GOSTOVANJE DRNIŠKE KAZALIŠNE DRUŽINE U SIVERICU

Na dan rudarskog blagdana sv. Barbare, kazališna družina iz Drniša održala je po drugi put svoju uspješnu predstavu »Svet« od B. Nušića.

Na dolasku u Siverić družina je srdačno dočeka na rudara.

Predstava je održana pred punom dvoranom rudara, koji su sa velikim zanimanjem pratili izvedbu. Prije predstave, vodja družine prof. Radovan održao je kraći govor u kojem je istakao značaj Nušićevih djela, kao i napore koje čine glumci — početnici iz Drniša na kulturno umjetničkom polju.

Poslije vrlo uspjele izvedbe, u kojoj su se naročito istakli svojom glumom Veljko Kovačević u ulozi »Tome« i Mate Nakić-Rebre u ulozi čika »Simca«, rudari su glumce toplo ispratili i pozvali da im što češće dolaze u posjete.

Rudneva mi je dala jasan primjer. Ja znam da će se ona poslije rata vratiti u tvornicu, potom će se udati — njoj je svega devetnaest godina. — poslaće nježna majka . . . A sada je ona odličan vojnik, sav naš narod će vam to reći. Prije dva mjeseca opkolili su nju i još dva borca. Jednoga su ubili, drugoga ranili. Vera se borila do posljednjeg metka, a onda je bacala bombe. Držala se je sama protiv cijeloga voda, sve do mraka. Noću je uprla ranjenoga druga na ledja i odnijela ga na bezopasno mjesto. Može se dodati i to da je i ona bila ranjena u rame . . . Hej, ko je to tamo? Udajte!

Okrenuli smo se prema vratima zeminice. Pojavila se je mala figura, odjevena u šinjel i čizme. Za njom druga — ogromna, širokih pleća. Obe su se figure isprile i visoki borac rekao je basom:

— Druže majore, starešina Jegerčuk i desetar Rudneva vratili su se iz partole. »Jezik« smo nabavili.

— A-a! — veselo je kliknulo majka.

— Kako ste ga nabavili?

— Rudneva je opazila. — dobio je što je odgovorio Jegerčuk — a palam smo ga u dvoje već smotali. Nalazi se sada kod adjutanta.

Ja sam ljubopitljivo premetao Rudnevu u njenom vješto dotjeranom šinjelu, grubim čizmama, s autim tom prebačenim preko prsiju, licem opaljenim od vjetra i spokojnim očima — sve to davalo joj je onaj prebježni izgled kakav imaju frontaši, a lih sam vidio mnogo.

— Lunaci. — rekao je major. — podjite u štab, doći će odmah.

Jegerčuk i Rudneva oštro su napravili na lijevo krug i izišli.

Preveo s ruskog Vojo Kandijaš

Mobiliziramo sve snage u širenju pismenosti

Prosvjetne prilike na našem okrugu danomice se popravljaju, zahvaljujući nastojanju Narodnih vlasti i pomoći sa strane naroda. U većini sela rade škole, otvoren je i veliki broj čitaonica, po kotarevima, a naročito na kninskom kotaru, organizuju se pokretne knjižnice, diletantске omladinske i pionirske grupe itd. U gradu Sibeniku prosvjetni rad je naročito oživio, otvorena je Narodna knjižnica i čitaonica, po svim sektorima daju se usmene novine i priredbe, koje doduše nisu uvijek na zadovoljavajućem stupnju. Pučko sveučilište je također aktivno itd. Znajući sve to, možemo reći da smo na narodnom prosvjetovanju napravili korak naprijed. Međutim, pored svega toga, ipak ostaje nerješiv osnovni naš zadatak: nepismenost. Na našem okrugu imamo veliki broj nepismenih, naročito u selima Bukovice, primorske Zagore i sl. To veliko zlo ostavila nam je u nasljedje stara Jugoslavija. Za bivše protunarodne režime to je bilo dobro oružje u borbi protiv naroda, jer neprosvjeteni narod i pojedinac uvijek su pokorne sluge, a takovih je njima najviše trebalo. Međutim danas u našoj narodnoj državi traži se sve veća aktivnost narodnih masa u svim oblicima državnog života. Na frontovskom sastanku u selu, po ulicama i preduzećima potrebno je da svaki građanin slobodno izrazi svoje mišljenje i da zajednički i punopravno učestvuje u rješavanju svih zadataka, koji stoje pred Narodnom vlasti i čitavim narodom. To više traži se od njega kad se radi o općedržavnim zadacima, kao što su bili izbori i sl. Za sve potrebne je prosvjeteni narod, koji radi i misli svojom glavom i rukama, a ne da je slijep kod zdravih očiju. Konačno sva naša društvena i kulturna dobra: radio, štampa, biblioteke, narodna sveučilišta itd. nemaju svoju pravu vrijednost, jer ih ne koristi čitav narod, jer je dobar dio našeg naroda nepismen. Tome stanju nije kriv sam narod, nego oni koji su ga vodili u nirač i neznanju. Ali i mi bi sami produžavali djelo tih mračnjaka, kada se ne bismo svim silama dali na posao da ispravimo to teško zlo. Zato je naš osnovni zadatak borba protiv nepismenosti, jer od toga zavisi daljnji rad na širenju narodne prosvjete.

Rezultati koje smo do sada postigli na ovom polju su prilični. Još u toku prošle godine na našem okrugu pohađalo je tečajevе preko 2500 žena, omladine i starijih ljudi. Od tih je lijepi broj iste sa uspjehom završio. U toku ove školske godine organizirani su također po mnogim selima analfabetski tečajevi, koje uglavnom vode učitelji.

Taj rad nije dovoljan i on nije prihvaćen od čitavog naroda. Kad bismo mi ovaj važan zadatak prepustili samo učiteljima i prosvjetnim vlastima, onda ga mi nebi još za desetak godina riješili. Pitanje pismenosti nije samo stvar škole i prosvjetnih vlasti, već je to općedržavni zadatak. To je pitanje svih frontovskih organizacija i samo onda kad ga čitav narod prihvati kao svoj zadatak, onda će on uspješno biti riješen. Zato je Narodna Fronta Hrvatske i povelja široku kampanju protiv nepismenosti i pozvala sve organizacije na suradnju. Prema uputama Ministarstva Prosvjete i Narodnog Fronta po svim selima treba da se formiraju štabovi i jedinstvena rukovodstva propagande u radu i borbi protiv nepismenosti. Štabove sačinjavaju predstavnici svih frontovskih organizacija (NF-a, USAOH-a AFZ-a), sindikata i JA. Njihova je dužnost da mobiliziraju narod i uvjere svakog nepismenog ili polupismenog o potrebi učenja, a pismene o potrebi učenja i poučavanja. Oni će trebati dati punu pomoć prosvjetnim vlastima u organizovanju analfabetskih tečajeva materijalnom pomaganju, razvijajući međusobno drugarsko takmičenje itd. Štabovi će se formirati po svim selima isto tako i kotarski i okružni, pa dalje. Svaha je štabova da ožive i omasove ovaj rad da ga planski i organizovano provode u općoj borbi za pravu, om i znanjem protiv nepismenosti.

Najveća se pomoć u ovom radu očekuje od omladine. Ekan i duh takmičenja koji je i do sada proživio omladinske organizacije u radu na obrazovnom i radnji treba da se osjeti i ovoga puta. Naročito gradska omladina treba da pruži punu pomoć seoskoj omladini. Ta pomoć treba da bude svestrana: u novcu, pisanom priboru, zajedničkim posjetama i predavanjima, a nadalje ličnim radom i potrovanjem na organiziranju seoskih tečajeva. Šrednjoškolska omladina, kotarski ziraške praznike i slobodno vrijeme, treba da podje na sela, gdje će pomoći seoskoj omladini i tako pružiti punu pomoć učiteljima i Narodnoj vlasti. Radničela po tvornicama treba da se postara za svoje seoske drugove izradjivanje karbit lanca i slično, jer bez svijetla neće se moći

ni zamisliti rad na selu. Tako će ovaj rad još više učvrstiti savez radnika, seljaka i intelektualne omladine i pripomoći jačanju Ujedinjenog Saveza. Parola omladine neka bude: Ni jedan omladinac i omladinka nepismeni!

Rad na suzbijanju nepismenih mora da zainteresira i naše žene, tim više što je među njima najveći broj nepismenih. Treba odbaciti parolu neprijatelja da za žene nisu analfabetski tečajevi i knjige. To je bilo pravilo protunarodnih režima stare Jugoslavije, gdje su žene bile obespravljene i izvan svakog javnog života. Današ, kad naša Narodna republika daje ženama puno pravo u političkom, društvenom i ekonomskom životu, onda se svi skupa moramo boriti za prosvjetnost svake žene, jer će to biti najbolja garancija njene ravnopravnosti. Antifašisti-

J. Bučević

Svako selo treba da ima svoju školu

Rezultati izbora za Ustavotvornu skupštinu jasno dokazuju da je politička svijest naroda našeg okruga na visokom stupnju. U poredu s tim narod teži za školom i prosvjetom. Prosvjetni odjeli kotarskih NO-a pravilno su ocijenili ovu potrebu i nastoje ukoliko mogu da udovolje željama naroda. Međutim teškoće su velike i često nepremostive. Nedostaje dovoljan broj nastavnika, a veoma često u selima nema podesnih prostorija, u kojima bi se mogla obavljati obuka. Rad prosvjetnih odjela mnogo puta se otežava uslijed nedovoljne suradnje ostalih odjela s prosvjetnim odjelima, a naročito onda kad se učiteljski kadar upotrebljava za vršenje poslova, koji nisu isključivo prosvjetnog značaja.

U selima odbornici za prosvjetu, prema svojim sposobnostima trude se da udovolje zadacima, koji su pred njih postavljeni. Ali ima i takovih koji pokazuju skrajni nemar u svome radu. Naročito treba podoći nemar odbornika za prosvjetu u Strmici, Uzdujku i Ramljanima, kotar Knin, te u Siveriću, Tribounju i Kričkama, kotar Drniš. Odbornik iz Kričkaka je čak bio predan na odgovornost narodnom sudu radi ne vršenja svojih dužnosti od čega je trpjela šteta škola i narod.

Učiteljskih radnih zajednica na šibenskom okrugu ima 19, po 3 na kotarima Sibenik, Vodice i Kistanje, 4 na kotaru Knin, 5 na kotaru Drniš i jedna u Sibeniku. Sastanci ovih zajednica održavaju se dvaput mjesečno, a u gradu Sibeniku svakog tjedna. Na sastancima se pretresa prošli rad i sastavljaju planovi za daljnjih 15 dana.

Prema podacima Okružnog NO-a Sibenik gotovo sve školske zgrade u vrlo trošnom su stanju, naročito na kotarima Knin i Kistanje, gdje je u pitanju rad mnogih škola kroz ovu zimu. Malo koja učionica posjeduje peč, pa se djeca već sada smrzavaju od zime. Zbog prevelikog broja djaka u razredima, koji često iznosi po 200 na jednog učitelja, u mnogim mjestima učitelji ne vrše onu prosvjetnu ulogu među narodom, koju bi mogli i trebali da vrše.

Na kotaru Kistanje, koji je za vrijeme stare Jugoslavije bio neobično prosvjetno zapušten, radi 25 osnovnih škola. Kroz prošli mjesec otvorena je škola u Ivoševcima, gdje ranije nije postojala i koju pohađa 158 djece. To najbolje pokazuje kakva je bila prosvjetna politika u bivšoj Jugoslaviji. Baš u tim srpskim krajevima provadjala se takva prosvjetna politika da bi se izazvao antagonizam između Hrvata i Srba. Na kotaru Kistanje sada ne rade škole u Biočinom selu, Zečevu, jer nemaju učitelja, u Parčićima,

stička Fronta žena treba da i posljednju ženu privede organizovanom radu na suzbijanju nepismenosti pod parolom: »Što skorije postati pismena«.

Naše sindikalne organizacije, koje su dosad bile aktivne u prosvjetovanju radničke klase, treba da u ovoj općoj kampanji pruže punu pomoć. Radnička klasa zajedno sa seljacima uvijek je težila za znanjem i naobrazbom, što su joj stari režimi uskraćivali. Danas preko svojih slobodnih sindikalnih organizacija treba da se bori za naprednu nauku i puno znanje, a u prvom redu treba da riješi u svojim redovima problem nepismenosti.

Na taj način zalaganjem čitavog Narodnog Fronta, svih kulturnih, sportskih i drugih organizacija riješit ćemo ovo bolno pitanje našega naroda, još više ćemo aktivizirati narodne mase u rješavanju zadataka državne izgradnje i na taj način napraviti korak naprijed u razvijanju narodne demokratije.

Zaživući i Sonkoviću također, jer se neki nastavnici uopće ne odazivaju svojoj dužnosti.

Na kotaru Sibenik nisu otvorene škole u Širokama, Kruševu i Jarebinjaku, jer nemaju nastavnika.

Na kotarima Knin, Drniš i Vodice rade sve škole, koje su raobile ranije, a kroz ovaj mjesec treba da se otvore škole u Lišanima i Vukšiću.

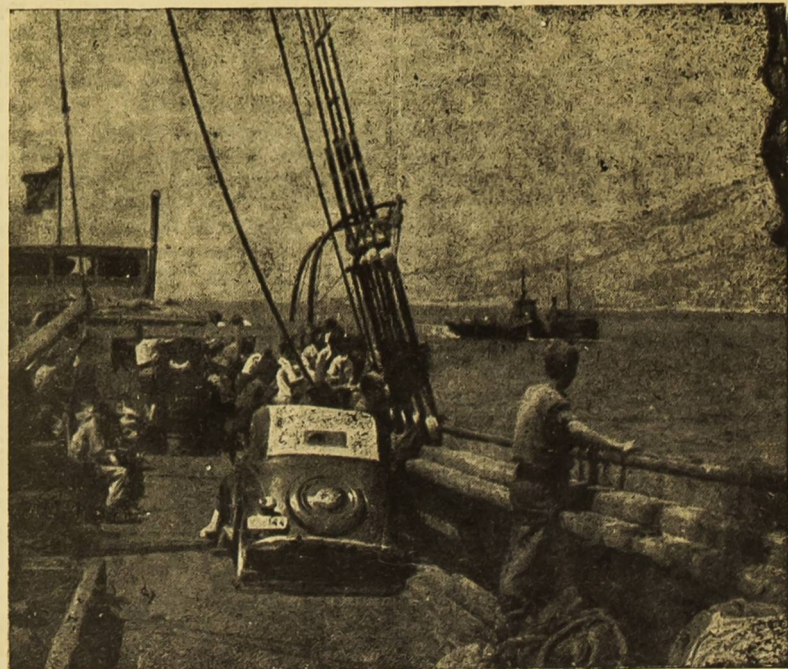
Kako je prije istaknuto u velikom broju škola na šibenskom kotaru radi po jedana nastavnika sa 200 i više djaka, kao što je naprimjer u Plavnom jedna učiteljica imala 317 djaka. Stručni i pomoćni učitelji rade u velikom velju i u radu postižu lijepe rezultate.

Djeca, koja su dužna da pohađaju škole, na šibenskom okrugu ima 22.687, a od toga škole pohađa 19.317 — to su djeca. Prehrambene prilike su dobre, ali sa obućom i odjećom stoji se vrlo slabo. I zdravstveno stanje prema liječničkim nalazima na čitavom kotaru je dobro, osim kotara Kistanje, gdje djeca podliježu raznim zaraznim bolestima.

Što se pak tiče broja škola, njih ima na okrugu 148 sa 237 nastavnika. Uglavnom svi nastavnici ulažu mnogo truda da postignu što bolje rezultate. Kod nekih mlađih nastavnika zapazilo se izbjegavanje od posla. Kataras Nikola, učitelj u Pooinarju, kotara Knin, kažnjen je ukorom, jer nije htio stanovati u mjestu službovanja i što je uslijed toga tri dana škola ostala bez učitelja.

Školskog pribora ima dovoljno, ali djeca često ne mogu da ga kupe. Osnovne škole u Sibeniku postigle su do sada najbolje rezultate u savladjivanju gradiva, ali tome treba pripisati i to što ovdje poučavaju sve stručne sile i što učitelji nisu preopterećeni velikim brojem djece.

Kako se iz ovoga vidi još uvijek nedostaju mnoga sredstva da bi osnovne škole mogle nesmetano raditi. U prvom redu pomanjkanje stručnih učiteljskih sila, a onda nedovoljan broj prostorija itd. Narodna vlast u omlju uspješnog rješavanja ovog važnog pitanja trebala bi insistirati da se sve učiteljske sile oslobode drugih dužnosti i da se posvete zvanju, jer će na tom položaju mnogo više koristiti nego na bilo kojem drugom području. Isto treba posvetiti punu brigu daljnjem izobražavanju sposobnih učiteljskih sila. Naš narod opravdano vjeruje, jer se žato borio i podnosio najveće žrtve, da će narodna vlast ovom pitanju posvetiti sve svoje sile, kako bi svako naše selo imalo školu i svako naše dijete naučilo čitati i pisati.

Dugo očekivani čas je došao. Drvenim brodovima prebacuju se trupe i ratni materijal na tlo naše Istre koja je tako željno očekivala svoje oslobodioce.

Obnova i izgradnja države u svijetlu biologije

Krasan je zimski sunčani dan. Oko 2 sata poslije podne. Veselo društvo u blagovaonici jedne menze u Šibeniku završava sa ručkom; jedni puše i čitaju, mnogi veselo i živo razgovaraju, a jedna grupa igra partiju karata. Zveket tanjura i čaša, koje konobar odnosi sa stolova. — Radni je dan, i svi uživaju u odmoru.

Najedamput se iz ostalih glasova izdvoji jedan, veuriji i jači; Milan K. udara šakom u sto i veli:

»Mi smo svi ovdje pravi jazavci. Svaki dan iza ručka proboravamo po više sati u ovoj polutamnoj i zadržljivoj atmosferi. A vani sunce, vedrina, divota! Ustajte svi, idemo u prirodu, daleko van grada. Na primjer tamo put Zatonu, do Triske...»

Za Šibenik malo neobično, ali velika grupa zaista je otišla na šetnju, u prirodu. Vratili su se u sumrak, osveženi, zdraviji.

Ono, što je drug Milan izrekao, praktički je prekrasno, i takovu inicijativu preporučam najtoplije.

Ali u okviru dubljeg promatranja prirode, on se izrazio pogrešno.

Kad Milan govori o prirodi, on misli na šume, klišure, planine. Neki stari penzioner, naprotiv, svaki dan sjedi u šibenskom perivoju, pa usprkos nesnosnom smradu benzinskih motora i oblaku prašine, on je uvjeren, da se nalazi u najdubljoj i najkrasnijoj »prirodi«.

Nauka ne pozna ovakove razlike, i naučno uzeto, priroda je sve, dakle jednako ona zadržljiva dvorana ili zgaženi čik na podu, kao i naša mala, ali sočna »džungla« oko slapova Krke, ili one divne bosanske prašume.

Sve, što god vidimo ili ne vidimo, sve što se nalazi u bilo kakovom najzabitnijem kutiću našeg zemaljskog planeta ili u daljinama beskrajnog, nepoznatog svemira... sve je poučljivo neumoljivom, nepromjenljivim, vječnim prirodnim zakonima.

U svojim osnovnim prirodnim zakonima toliko jednostavni, te je za nekoga, koji makar i površno poznaje nekoliko područja nauke i umno traži veze (a to može da bude jednako neki maturant gimnazije, kao i njegov profesor prirodnih nauka), jako blizu spoznaja, da u prirodi ima vrlo mnogo srodnosti (analogija); da te srodnosti povezuju naoko posve različita područja; i da su te srodnosti mnogo dubljeg značenja, nego što to na prvi mah izgleda.

Sva je priroda izgrađena od nekih jedinica (jedinica) koje sve imaju nekoliko zajedničkih, značajnih osobina. Jedinke nižeg reda sastavni su dijelovi jedinaka višega reda.

Evo za to primjeri:
A) Iz fizike i hemije: molekula
ATOM — hemijsko sjedinjenje kristali.

B) Iz astronomije: PLANETNI SISTEM (bilo gdje) — svemirske maglice (prividne, srodne našem sistemu mliječne staze).

C) Iz biologije: JEDNOSTANIČNA BICA (samostalna) — višestanična urođena — životinjske zadržuge ili organizacije, (n. pr. termiti, pčele).

D) Iz sociologije: ČOVJEK — porodica — društvo — država — federativni sklop jednakopravnih federalnih jedinica.

Atom ima jezgru, oko koje nepojmljivo brzo kruže elektroni. Jezgra mu je složena od protona i neutrona. Atom je najmanja jedinica u prirodi. Sto miliona atoma, poravnani jedan do drugoga, daju tek dužinu od jednog centimetra. Pa ipak, taj nepojmljivo sićušni atom ima sva temeljna svojstva i obilježja drugih, visoko komplikovanih jedinica: složenost, unutarnje gibanje i ravnotežu energija, postojanost oblika i svojstvo da prima, preobražava i izdaje energiju (ili tvar). Konačno: atom ima svoju »središnju upravu«: t. j. atomsku jezgru, kako je srodno imadu sve visoko organizovane jedinice: planetni sistem ima svoje centralno sunce; živa stanica ili ćelija ima svoju staničnu jezgru; viša živa bića imadu centralni živčani sistem (mozak); pčelinjak i termitnjak imadu svoju maticu, a država: svoju vladu i zakonodavstvo.

Ovim smo uvodom uhvatili jednu nit onog prekrasnog veziva, koje bismo mogli nazvati: »Organička povezanost u prirodi«. Pokušajmo rasplesti još jedan mali komadić tog čarobnog veziva.

Zamislimo u duhu jednu veliku fabriku, u pogonu. Sve se tu giblje i radi: marljivo ruke radnika oko strojeva i aparata; rukovodstvo fabrike je u posebnoj zgradi, koja je telefonskim žicama, kao nekim živcima, spojena sa ostalim zgradama ovog tvorničkog organizma. Sve ide u savršenom miru i redu.

Najedamput, uslijed neke prirodne nepogode, dogadja se u jednom dijelu tvornice rušenje, nesreće. Velika tvornička zgrada broj 27 teško je oštećena, više stotina radnika je nastradalo. Posljedica toga jest: jako užurban i neprekidan rad, danju i noću, u smjenama, svih: i rukovodstva i radnika.

Kao da je čitavu fabriku zahvatila vrućina, vatra prirodjene borbe jednog organizma, tijela nekog ranjenog ili oboljelog čovjeka.

Iza nekoliko sedmica žurbe i napora šteta je odstranjena. Na mjestu porušene podignuta je nova zgrada, ljepša i čvršća od stare. Strojevi su dijelom popravljani, dijelom sasvim novi. Bolesni radnici su izliječeni, mrtvi zamijenjeni, a porodicama mrtvih dane su obilne socijalne pogodnosti, da im se izravna soka.

Zdravi organizam ove fabrike brzo je i temeljito savladao bolest.

Novine pišu: »U upravnim kancelarijama ove fabrike rade mudri rukovodioci. Radništvo je visoko svijesno i disciplinovano. Drugarski duh, povezanost u radu, saučesništvo sa postracalima, poštovanje i bratstvo koliko sa strane radnika prema rukovodstvu, toliko sa strane rukovodstva prema radništvu...« Mi ćemo sada kazati: ovo je jedna organička jedinica vanredno visokih kvaliteta (visoke vrijednosti). Tačno je, Ali ne najviša.

I — sada znamo — nije bez preteča.

Pogledamo li otvorenim očima zbivanje u prirodi, naći ćemo, da mudrost i povezanost iste vrste obilježava mnoge jedinice.

Neke vrste mravi imadu silnu sposobnost organizacije. Ošteti li im se mravinjak, njihovi radnici odmah užurbano i složno izgrađuju i popravljaju štetu. — Dodje li im neprijatelj u opasnu blizinu, posebni mravi vojnici nasrnu iz tvrđave na neprijatelja i tuču ga otrovnom tekućinom iz svoga tijela i kliještima svojih jakih čeljusti.

A sada da spomenemo samo jedno od hiljadu čudesa u tijelu čovjeka. — Udje li u naš organizam strano, neprijateljsko biće, bakterij, hemijski otrov, tada naš organizam pokazuje istu onu »mudrost« svog »rukovodstva« i disciplinu radnika, kao i ona oštećena fabrika. (Ali ovdje je ta mudrost nečujna i skromna, o njezinim uspjesima ne pišu novine.) Odmah se razvija živa akcija: borba sa neprijateljem; i dolazi do istog rezultata: do pobjede zdravog organizma. — Kako to biva?

Evo, kako. Naša krv, nakrcana vagončićima (crvena krvna tjelešca) koji raznose hranu putem krvnih žila, tih prometnih puteva u državi našeg tijela, ima razne važne sastojine. Tako n. pr., osim crvenih tjelešaca, u krvi su i tzv. »bijela krvna tjelešca«, koja — kao prava narodna milicija — obilaze po žilama i žilicama sve »krajve« ove države i čuvaju je od neprijatelja. Pojavi li se u nekom dijelu tijela opasnost: infekcija, rana, otrovanje, ovi sitni bijeli vojnici putuju u vanredno velikim rojevima na ugroženo mjesto (nagomilavanje krvi: oteklina, upala), i, uništavajući neprijatelja, ginu u masama kao pravi heroji borbe i rada (gnojjenje rane) sve dotle, dok rana ne ozdravi. Ali mudrost našeg organizma, mudrost njegove organizacije, savršenstvo u provodjenju obnove ide i dalje: ako je povreda jača, otrovanje teže, bakterija previše — u posebnim organima (žlijezdama i slezeni), kao u nekim vojnim akademijama stvaraju se nove, svježije čete ovih bijelih vojnika, koje bivaju odmah mobilisane i poslone na front (na mjesto infekcije, rane). Kad je neprijatelj (bakterije, otrovi) potučen, onda još preostaje da se rana zacijeli, porušeni dio fabrike obnovi. Dolaze na posao čete radnika-specijalista druge vrste, nove sastojine krvi, vagončići puni građevnog materijala, i rana zacjeljuje. — Naravno, dogadja se katkada da je borba bezizgledna, neprijatelj daleko nadmoćan. Bijeli vojnici izgine svi, nastupa otrovanje krvi (sepsa) i smrt čovjeka.

Vratimo se saoa natrag mislima u onu dijelom porušenu i zatim obnovljenu fabriku. Mi vidimo: inteligencija rukovodilaca one fabrike, i savršena disciplina njezinih radnika i namještenika u izvođenju zadataka koji se nameću, nisu pred našim očima više svojstva samo ljudi (i nekih visoko organizovanih životinjskih zadržuga). Mi silazimo po stepenicama organizacije i raca na niže (je li to »na niže«?), ulazimo u stanično tkivo našeg živog mesa, zavirujemo u geometrijski čudnu strukturu kristala koji se radja, ili se zamislimo u pravdavu prošlost našega sunca i njegovog planetnog sistema — i mi nailazimo na mnoge čudno savršene društvene tvorevine. Molekule u kristalu, — sitna živa bića: bijeli vojnici u našoj krvi, — onaj mali mrav-radnik u mravinjaku — pa strahovito veliki planeti oko još mnogo većeg sunca, koji vrše svoja kružna gibanja u bilionima godina uvijek jednako — svi oni, u svojim organizacijama, vrše svoje dužnosti isto tako savršeno kao i oni fabrički radnici, a u jednom pogledu i bolje, jer sa manje opasnosti, da će zastraniti, zatajiti. Svi su ti »gradjani« svojih državnih zajednica, u svojoj vrsti, zaista nenadmašivo savršena socijalna bića.

Naša porušena i opet obnovljena fabrika je jedan primjer organizovane jedinice višega reda. Tu jedinku još daleko natkriljuje stvarnost našeg najnovijeg državnog razvoja: Narodna i socijalna demokracija, kakovu već decenijama izgrađuje naš bratski Sovjetski

Savez, leži potpuno na liniji stvaranja biološki najsvršenije zadržuge ljudskih bića. Kristalizacija je jasno vidljiva. Tu istu kristalizaciju proživljujemo i mi danas, u našoj borbi izgrađenoj Demokratskoj Federativnoj Jugoslaviji.

Pogledajmo malo unatrag. Predaprijska Jugoslavija bila je samo na papiru »država«. U stvari, ona je bila jedna neorganička mješavina od mnogo međusobno zavaženih grupa, političkih i ekonomskih, koje su predstavljale manjinu. Ogromna većina naroda, kosti i meso toga tijela (radnici seljaci) stajala je po strani bez povezanosti sa nametnutim vodstvom. To drugim riječima znači: Da nije povedena oslobodilačka borba, da smo ostali na »starom« i prošli ratnu nepogodu bez socijalnog preokreta, imali bismo danas sasvim suprotnu sliku. Umjesto nagle obnove — glad, guvogodišnje krparenje i novo raspirivanje mržnje.

Naši narodi, u svom zdravom instinktu

izabrali su ispravan put. Naša država je danas čvrsti organizam, u kojemu su sve jedinice povezane osnovnim biološkim principom sloge i saradnje (ravnoležna energija). Ima još štetočina, ali oni su u naglom opadanju i u velikoj manjini; na č. će organizam stvoriti »bijela krvna tjelešca«, koja će otrove do kraja poništiti.

Izgradnja i obnova porušene i opljačkane domovine ide već, i ići će isto tako sigurno i brzo naprijed kako je otpočela. U zdravoj osnovici seljačkih i radničkih masa stvorit će se, neumoljivom strogošću bioloških zakona, instituti, škole, ustanove (žlijezde, organi itd.) iz kojih će proizaći baš oni i onakovi ljudi, kakove naš demokratski organizam treba za brzu obnovu i izgradnju.

Naš optimizam je potpun, jer je osnovan ne samo na vjeri, nego i na poznavanju prirode i njezinih ciljeva.

Andrija Dvornik

Nosimo vam municiju

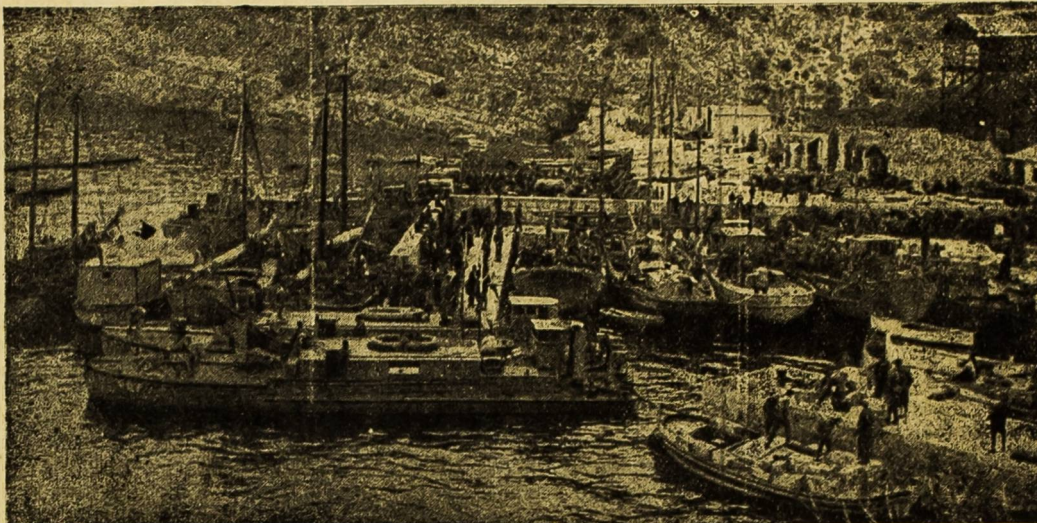
Vode se šestoke borbe na obroncima Koma. Stekću mitraljezi, pršte granate, a Svabe se očajnički brane. Poslije juriša Cetvrtog bataljona, nalazimo se na položaju, koji je maločas držao neprijatelj. U daljini, tako oko Bukarica, čuje se pjesma. Mislimo da ide vojska, i za čas vidjesmo neke drugarice. Po kiši i blatnjavom putu nose sanduke sa municijom i hranu na položaj. Ne plaše se neprijateljskih granata ni mitraljeza. Kada su se približile, vidio sam ih. Bilo ih je oko dvadeset. Sve raspoložene, vesele i pjevaju naše borbene pjesme.

— Šta nosite?

— Nosimo vam municiju da tučete neprijatelje i uništite te gadove. Žao nam je što vam ništa drugo ne možemo donijeti, Svabe su nas sasma opljačkale... Drugi put, makar i mi ne jelo ništa, nešto ćemo vam donijeti.

Bile su to omladinke iz Mokrog Polja... kršne Bukovčanke.

CRTICE IZ BORBE

Iz operacija za oslobodjenje Istre: naši drveni brodovi prebacuju trupe.

P. C. 2 I P. C. 3 POBJEDJUJU

S patrolnim čamcima br. 2, 3 i 4 prvim ovcu konvoj naših brodova. Dvadesetih februara sve se naše jedinice usidruju u luci Jakišnici, samo P. C. 3 »Skampo« nastavlja prema naredjenju, put Novalje.

Noć je potpuno tamna, a more mirno kao ulje. Motori na P. C. 3 »Skampo« rade punom snagom. Sve je u svojim mjestima i osmatra. Jednu milju južno od Jakišnice javlja nam brodska izvidnica: »Desno od nas dva jedrenjaka! Čuje se u tami glas našeg komandanta:

— Traži znakove, ova su sigurno našil! Jedan metak iz teškog mitraljeza odjekne u noćnoj tišini, prekidajući samo lupom motora. Brodovi, čije obrise samo razabiremo, ne odgovaraju.

— Još jedan metak, naredjuje komandant. U taj čas zabljesne nas svjetlost jedne rakete, bačene s njemačkog broda. Sad vidimo da smo usve 100 metara udaljeni od njemačkih jedrenjaka. Sve naše oružje upereno je protiv neprijatelja, i na komandu: palil, zaspse se na neprijatelja kiša naših metaka. Sviraju i stekću naši mitraljezi, muklo tutnji na protuavionski od 20 milimetara. Neprijatelj pokušava pobjeći prema Lošinj i odgovara vatrom iz strojnica, ali mi imamo veću brzinu i presijecamo mu put.

Kad smo ga prvi put presjekli, obavijestili smo vatru i pozvali ih na predaju, ali umjesto toga neprijatelj otvara na nas još zešču vatru.

Komandant naredjuje da se puca na neprijatelja ispod vodene linije. Ovaj ipak uspijeva da nam izmakne, ali mi ga sledjimo po zvuku i nastojimo da mu spriječimo hijeg. Ujedamput nam zataji oružje. Naši drugovi, već ga za vrijeme same borbe rasplapaju i sklappaju i gadjaju dalje.

Kratki prekid naše paljbe neprijatelj iskrištava i pokušava umaknuti prema obali. Mi to razabiremo po zvuku njegovih motora, ali mu se ne možemo približiti: naš brod duboko gazi. Bojimo se da se ne nasučemo. Tučemo ga dalje i čekamo nestrpljivo na dolazak P. C. 2, koji je sigurno čuo našu paljbu.

I nismo se prevarili. »Eno ga!« Plovi prema nama. Dajemo mu signale i sporazumijevamo se. A onda dobiva neprijatelj ono što ga pripada: unakrsnu vatru. Bijemo ga sa oba broda.

Odjednom se začuju kroz noć povlci: — Hiilfee! Hiilfee! Hrabra Hitlerova vojska zove u pomoć, a onda netko poviče na hrvatskome jeziku: — Ne pucajte! — Predajemo se!

Približismo se njihovim brodovima. Svaki borac stoji pripravan sa svojim oružjem. Sve su cijevi uperene na neprijatelja. U rukama svakog borca po jedna bomba. Pridajemo uz njihove brodove, paluba uz palubu, i osvjetljujemo ih iz našeg reflektora. Preko 80 Nijemca stoji na palubama uzdignutih ruku. Na naredjenje: »Predajte o-

ružje, preko paluba lete puške, strojnice, pištolji i smajseri.

Na brodu je i jedan njemački oficir. Naredjuje mu da se prekca na nas brod i »Herr Oberleitnant« prelazi poslušao kao pas.

Na svaki njemački brod šaljemo po jedno-ga drveca da kormilari i teglimo ih prema Novalji. Patrolni Br. 2 plovi pred nama kao izvidnica. Ali švapski brodovi su teško oštećeni i propuštaju vodu. Plovimo brže prema obali, ali desetak metara pred krajem jedan neprijateljski brod tone. I drugi brod

OSVOJILI SU TENK

Od Očestova provaljuju Nijemci. Bjesni najžešća bitka, koja se odigrala u Dalmaciji. Naše im jedinice komadaju kolonu i dio po dio uništavaju. Jedna takva grupa u jačini od 300 vojnika prodire prema položaju IV. bataljona, V. brigade. Kod treće čete, pred strašnim Kravljim mostom, zaustavila se Četiri švapska kamiona. Ne mogu dalje. Naši navaljuju, praskaju bombe oko ceste. Borci hvataju nekoliko živih Svaba, neki pucaju za onima, koji bježe nazad, uskaču u kamione. Tada najednom, u toj vatri, nadvisi pucnjavu prodoran glas.

Tenk! — Tenk ide! Kao naelektrizirana, trgnu se četa. Skok u draču, preko živice, nderotine po tijelu — to je sve što su toga časa zapamtili borci.

On se približavao topao, potuljeno k cesti. Debeli i podmukli prasak zrna prati ga u taktu. Diže se oblacić po oblacić prašine, a u sunčanom jutru trećeg decembra praska granata za granatom.

— Pazite, drugovi, hvatajte zakon! — Čuje se mirni glas komandira. Mnogi su se drugovi danas prvi put susreli u borbi sa čeličnim oklopom. Mnogi su samo slušali priču o jurišu na zvođje. A sada eto ga pred njima. Zar je čudo, što je habro srce na čas zadržalo?

Skarica Nikica, slabunjavi šesnaestogodišnji momak ide naprijed. Sjaju mu svijetle oči, kao da ih je slijepra vjetrova uljepšala. Zuri, kao da se boji da ne zakasni.

Desetak koraka za njim. slijedi ga njegov drug, Srbin iz Kočeviča, Sačić Milan, omladinac, koji ne može da gleda u sunce jer ga peku i bole zjene, ali ide i u smrt gleda.

Tenk drma čitavom cestom. Mitraljezi ga abasiplju olovom, Milan i Nikola izlaze mu u susret.

Nemaju oni nikakvog naredjenja, ali idu. Naredjenje je stiglo iz duše, iz mržnje. Saguju za leti, da juri velikom brzinom. Noga mu se dvakne željezne gusjenice i on se nadjede na tenku. Brzim izajem pištolja saspe

već je pun mora. Moramo da ga nasučemo da ne potone i on. Nijemci skaču jedan preko drugoga u more. P. C. 2 dolazi da pomogne pri spasavanju. Bacamo im pojase i izvlačimo ih, sve po trojicu na jednom konupu. Na brodu se ne ponašaju nimalo herojski ti »najbolji vojnici svijeta«. Grle nam nage i deru se: »Kamerad... Kamerad...»

Pokupili smo ih sve i odveli ih u Novalju. Dali smo im da se osuše, skuhalo im čaj, pružili liječničku pomoć, a potom smo krenuli dalje da ispunimo zadatak, zbog kojeg smo bili poslani na put.

nekoliko metaka ranjenom Svabi u grlo, jer se mašio za pas Milan, koji je za njim trčao, potegne hitro vratuša tenka. Našto Nikola opali nekoliko metaka po unutrašnjosti tenka. Koža na sjedalu se zamasti masnom crnom krvlju, a još Svabo rasječene lubanje ispusti nekoliko glasova.

Uzdrtali tenk se smirilo. A Nikola i Milan strše na njemu i pucaju. Pucaju, a u duši im se diže val ogromne, svijetle radosti. Oko njih splje tanad. Borba još traje. Čuju se poklici i vika drugova, koji doirčavaju. Ali samo za tren. Saginjući se oni se rukuju i čestitaju. Četa se razvija. Čuje se glas komandira.

Ovo je samo jedan. Naprijed! Tamo ima još jedna grupa. U strijelce... u strijelce... Živko Milić Strkalj

ISPRAČAJ DEMOBILIZIRANIH BORACA

Prilikom odlaska ili prolaska kroz naš okrug demobilizirani borci bivaju predmet oduševljenih manifestacija i ljubavi koju gaji naš rodoljubivi narod prema svojim sinovima oslobođiocima.

Prilikom odlaska demobiliziranih Makedonaca i Hercegovaca šibenskog garnizona, gradjanstvo ih je obasulo cvijećem, a narodna glazba priredila im je svečani ispračaj. Vagoni su bili iskićeni zelenilom, cvijećem i zastavama. U ime grada hrabre borce pozdravio je Ante Kovač, koji se toplo zahvalio borcima da, kad se vrate kući, budu avangarda bratstva i jedinstva, da u svakom svome radu budu poniri kao što su bili borci za slobodu i nezavisnost naših naroda.

Prije odlaska svaki borac je počašćen i darovan poklonima, koje su sakupile naše vrijedne antifašistkinje. U tome smislu Gradski odbor za doček demobiliziranih boraca sakupio je 12.100 dinara, 316 kg pšeničnog brašna, 350 kg bijelog brašna, 31 kg šećera, 24.50 kg masti, 11.65 kg mlijeka u prašku, 15 kg jabuka, 18 kg bajama, 3 kg smokava, 2 kg rogača, 87 limenki mlijeka, 31 limenku razne konzervirane hrane, 88 kutija cigareta, 22 kutije žigica, 25 kg sira, 40 flaša raznih likera, 6 kg kave, 41.50 kg pasulja, velik broj sapuna, jaja, lamica za brijanje, manje količine graha, luka itd.

NAŠA OMLADINA U RADU, U OBNOVI I IZGRADNJI

Za vrijeme narodno-oslobodilačke borbe omladina šib. okruga pokazala je divne primjere borbenosti i patriotizma. Omladina je svojim hrabrim podvizima i svojim herojstvom stekla neprolaznu slavu, što je stavila u prvi red naše omladine. Bratstvo i jedinstvo očeličeno u borbi za slobodu i bolji život najveće je blago, koje čuva i učvršćava naša omladina hrvatska i srpska. Od oslobodjenja do danas ona se pokazala kao nepobjediva snaga, neprobojni bedem.

Velika radna preguća, kojima je ocrtna godina rada u miru jasno pokazuju da niko i nikada neće razoriti to bratstvo ni razdvojiti našu ostalo bez aktivnog učešća omladine. Prilikom sječe drva u Velebitu stotine omladinaca našeg okruga pohrlilo je u hladan Velebit i pod najtežim radnim i prehranbenim okolnostima uzelo u ruke sjekire i pile. Na poljima i u vinogradima, u tvornicama i radionicama, u kancelarijama i na selima i radosna lica omladinaca davala su poastreka i starijima. Sve to ukazuje da je u životu naše omladine nastalo novo razdoblje, razdoblje natjecanja i udarništva.

Od omladine šibenskog okruga ipak srpska omladina kršne Bukovice u svakom pogledu je prva. Svaka akcija, koju je ona poduzela, završila je 100% uspjehom. Dvije radne omladinske brigade, koje postoje u Bukovici, samo u roku od 10 dana iskopale su 78.980 rupa, u koje će se posaditi voćke i šuma koja je za vrijeme okupacije temeljito postradala. Higijenske prilike na selima također su briga omladina. U tome smislu oni su izdubili stotine zahodskih jama, okrečili biljade kuća i očistili bezbroj dvorišta i stočnih djubrišta. Prosvjetno-kulturni rad svakim danom postaje aktivniji. Zajednička čitanja, priredbe i ostale kulturne manifestacije na dnevnom su redu.

Analfabetske tečajeve priređuju omladinci sami za sebe i za starije. Naši borci i invalidi, naša djeca u domovima velika su briga kako omladine Bukovice tako i ostale omladine na okrugu. Akcija za sakupljanje starog željeza, krpa i stakla završena je na okrugu sa velikim uspjehom. U tome se također istakla omladina Šibenika, Kaprija, Knina i Vodica.

Na okrugu Šibenik tokom tjedna Crvenog Križa u omladac C. K. učlanilo se preko 8.000 omladinaca i pionira. Naša omladina također mnogo vremena posvećuje fizikulturi ali to nije uspješno iz razloga što nema prostorija, igrališta, stručnih odgojitelja i potrebnih rekvizita. Samo u toku od posljednja 2 mjeseca zapaljeno je po našim brdima 340.000 vata, napisano preko 500.000 parola. Za Izborni fond Narodnog fronta omladina okruga sakupila je oko 42.000 dinara.

Prilikom izbora za Ustavotvornu skupštinu omladina je jedinstveno nastupila i glasovala za listu Narodnog fronta, čiji je nosilac bio njezin učitelj i vodja omiljeni maršal Tito.

Akcija za pošumljivanje goleti, koja se sada provodi na šibenskom okrugu mobilizirala je i zatalasala sve omladinske snage. Po selima i varošim, po golim brdima i dolinama udaraju mašklini i motike, poluge i lopate. I ova akcija provodi se na bazi takmičenja. Sva omladina je obuzeta radnim poletom. Prema stiglim podacima je na šibenskom okrugu iskopano otprilike 130.000 jama, koje imaju promjer 1x60x80 m. Od toga, kako smo gore istakli, omladina Bukovice ima prednost.

U skladu sa planom narodnih vlasti za pošumljivanje goleti i postradalih šuma radne omladinske brigade kistanjskog kotara pristupile su udarničkom radu na kopenju jama. Sva se omladina mobilizirala, uzela u ruke maškline i motike, lopate i poluge. U razdoblju od 10 dana iskopano je preko 70.000 jama za različitu šumu i voćke. Na taj način bukovička omladina i u ovom takmičenju odnijela je pobjedu nad omladinom ostalih kotara.

Za vrijeme rada omladinci su se međusobno takmičili tko će više doprinijeti obnovi šumarstva i izdizanju voćarstva. U radu se naročito istakla Jakica Dobrijević, koja je svojim udarništvom davala podstreka i drugim om-

ladincima kako treba raditi za svoj narod i za republiku.

Uprava Dječjeg doma u Slanici na Murteru tražila je svojevremeno od narodne vlasti da se dom opskrbi s potrebitim drvom za ogrjev. Narodna vlast povjerila je ovaj zadatak omladini sela Murtera, Betine i Kašica. 30. XI. o. g. omladina pomenutih sela izvršila je ovaj zadatak u potpunosti. Drva je sjekla omladina Kašica u šumi »Podgora«, omladina Betine iste krcala u čamac i prevlačila ih preko Vranskog jezera do Prošike, gdje je drva preuzimala omladina Murtera, nosila ih do mora, krcala u brod i prevezla ih do Dječjeg doma u Slanici.

Vrijedno je podvući poštovan rad ove omladine, koja je u zajedničkom radu još jednom podvukla svoju povezanost i jedinstvo. Omladina iz Murtera i Betine, većinom ženska, prenijela je na svojim ramenima čamac od mora na Prošiki, pa do Vranskog jezera, jer se drugim načinom u jezero ne može. U svenju je u sieči drva učestvovalo 35 omladinki i 5 omladinaca, koji su za vrijeme od 10 sati rada dovezli na Slanicu oko 2.000 kg drva i tako za izvjesno vrijeme naše mališane na Slanici opskrbili sa ogrjevom.

U DJAČKOM DOMU »RUŽA VUKMAN«

Tokom tjedna Crvenog Križa Djački dom »Ruža Vukman« u Šibeniku imao je veliku posjetu. Posjetile su ga delegacije Okružnog i Gradskog Crvenog Križa, te ga darovale punim korpama kolača, jabuka, bajama itd. Veoma dirnuti ovom pažnjom i majčin-skom ljubavlju u ime svih pitomaca Vukašin Masnikosa zahvalio se delegaciji na poklonima obećavši da će im darovi i posjeta dati novog poleta u njihovim nastojanjima da postanu prvi narodni sinovi. Masnikosa je između ostaloga kazao:

»Ponosni smo što smo sinovi palih boraca, siročad, žrtve reakcije i što nam se prvi put u povijesti daje mogućnost, nama sinovima najširih narodnih masa, da se školujemo na korist i bolju budućnost naših naroda, koji su neprocjenjivu krv prolili za oslobodjenje i bolju budućnost nas i naše domovine. Obećavamo da ćemo produžiti stopama naših očeva i opravdati ljubav, koju prema nama goji naš narod.«

Istom prigodom Djački dom »Ruža Vukman« uputio je pismo antifašistkinjama Šibenika u kojemu se kaže:

»To je bio uzbudljiv momenat. Iznenadile su nas antifašistkinje Šibenika sa korpama punim darova i obdarile svakog našeg pritomca. Ova posjeta izazvala je kod nas ponos.

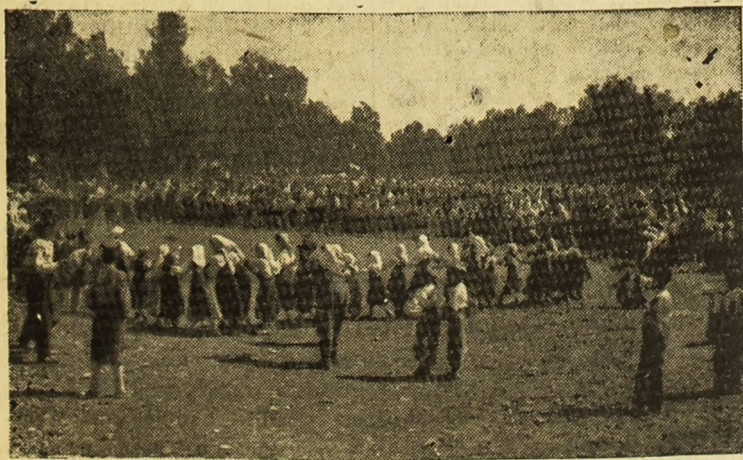
Dirnuti ovom pažnjom i majčin-skom ljubavlju zahvaljujemo vam na darovima, koje ste nam poklonili. Ljubav koju gajite prema nama i našem Domu, koji nosi ime palog borca Ruže Vukman, a koja živi u našim i vašim srcima osjetili smo i spremni smo da damo sve od sebe, da što prije kao sposobni ljudi pomognemo bržoj izgradnji naše opustošene domovine.«

Pitomci Djačkog doma »Ruža Vukman«

ZAHVALA DJAČKOG DOMA »RUŽA VUKMAN« JUGOSLAVENSKIM ISELJENICIMA U AMERICI

Pitomci Djačkog doma »Ruža Vukman« iz Šibenika uputili su preko Crvenog Križa pismo, koji su svi potpisali, a koje glasi:

»Braći iseljenicima u Americi. Sretni smo što smo djeca ovoga doba, kada nestaje mraka, iako smo u bijedi. Četvorogodišnji rat donio nam je ogromnih patnja. Mnogi od nas nema oca, majke, brata, sestre, nema doma ali smo sretni. Sinovi smo sirotinje.

Narodno kolo u Biočinom selu 1943 godine prigodom formiranja XIX. Sj. dalmatinske divizije

Živimo sada u zemlji gdje neće biti bijede.

Mi sada kao djaci učimo, a sutra mi ćemo kao stručnjaci raditi u narodu i tako dovršiti djelo, koje su započeli naši očevi. Stvorit ćemo novi svijet, društvo zdravo, u kojem neće biti straha ni bijednika.

Braćo naša, dali ste nam pomoć u odjeći i obući, koja nam je potrebna, a zahvala naša će biti rad u dovršenju djela započetog u našoj zemlji. Vjerujemo da ćete zemlji, koja vas je porodila odužiti dug, pomažući je u svakom pogledu, ponosni što ste i vi sinovi ovoga herojska slavenškoga naroda, koji je ponio luč slobode ispred svih izrabljivanih i polaćenih naroda svijeta.«

Pitomci Djačkog doma »Ruža Vukman«

BUKOVICA JE ODALA POČAST SVOJIM PALIM JUNACIMA

Ovih dana priredjena je u Bukovici svečana sahrana posmrtnih ostataka bukovičkih omladinaca, Pavasovića, Sisaka i Vujska, koji su 1944. godine iz zasjede kod Zdrapanja ubijeni od plaćeničke ruke četnika. Četničke zvijeri sačekali su narodne borce na cesti, obučeni u ženska odijela i iz automatskog oružja sasuli u njih plotine.

Ovaj banditski napad izazvao je bio među narodom Bukovice neopisiv gnjev, a smrt narodnih boraca bio je novi poziv i mobilizacija svih snaga u borbi protiv okupatora i podlih njegovih slugu.

Prenosu posmrtnih ostataka Pavasovića, Sisaka i Vujska prisustvovalo je mnoštvo naroda i predstavnici narodnih vlasti, masovnih organizacija i vojske. U povorci su nosili vijenac, koje je isplela junačka omladina. Nad otvorenim grobnim narod Bukovice se zavjetovao da će nepokolebljivo ići putem svojih narodnih boraca, odlučan da za to žrtvuje sve svoje snage i život.

Neka je slava palim junacima Bukovici!

PRENOS POSMRJNIH OSTATAKA OMLADINOG RUKOVODIOCA ŽIVKA PETROVIĆA

U prošlu nedjelju omladina Bilica i Dubrave odala je posmrtnu počast svome palom drugu i rukovodila Zivku Petroviću iz Bilice. Prilikom prenosa i sahrane posmrtnih ostataka omladina i narod iskičili su grob zelenilo i cvijećem i zakleli se da će uspomenu na njega čuvati i uložiti sve snage da djelo za koje je on položio svoj život bude trajno i neuništivo.

Zivko Petrović od samog početka NOB pristupio je pokretu. Neumljivi borac za narodna prava i odlučan organizator omladine bio je ljubljen i cijenjen koliko od svojih mlađih toliko i od starijih drugova. U vršenju svoje patriotske dužnosti pao je od neprijateljske ruke 1943. god. Njegova smrt izazvala je tugu u srcima njegovih drugova, ali u isto vrijeme ona je bila novi poziv u borbu za konačno oslobodjenje naše zemlje od okupatora i domaćih izdajnika. Na primjeru Zivka Petrovića učila se i odgajala omladina Bilica i Dubrave. Ona je časno izvršavala svoj zavjet i osvetila svoga rukovodioca.

Neka je slava omladincu Zivku Petroviću!

USPOSTAVLJENA JE AUTOBUSNA PRUGA ŠIBENIKA SA BUKOVICOM

Od 17. ovog mjeseca uspostavljena je autobusna linija za prevoz putnika između Kistanja i Šibenika preko Bribirskih Mostina, Pruga polazi iz Kistanja svakog dana u 6.30 sati, a iz Šibenika polazi u 13 sati. Autobus se prevozi skelom od Šibenika na Martinsku, a odatle ide preko Vodica, Bribirskih Mostina u Kistanje. Do koji dan bit će uspostavljena još jedna autobusna pruga za putnike i prtljag. Ova pruga polazi će iz Djeversaka, preko Roškog Slapa i Drniša za Šibenik.

Na taj način Bukovica, koja kroz zadnjih nekoliko godina nije imala nikakvu vezu sa Šibenikom, dobiti će vezu sa ostalim krajevima, kako morskim putem, tako i željezničkom vezom. Nema sumnje da će ovo mnogo doprinijeti poboljšanju izmjene dobara i da će od toga imati koristi i Bukovica i grad Šibenik.

Naše žene

Na mnogim kotarima našeg okruga održane su u posljednje vrijeme mnoge konferencije AFŽ-a u cilju učvršćenja ove antifašističke organizacije i njezinog omasovljenja. Na konferencijama su pretresana razna aktualna pitanja, a naročito pitanja o zadacima žena u obnovi zemlje. Tako je zaključeno da žene posvete što veću brigu zdravstvenoj propagandi, higijeni i zaštiti ratne siročadi.

Tokom konferencija žene su još jednom potvrdile svoju privrženost Narodnom frontu i narodnoj republici Jugoslaviji, te čvrstu odlučnost da ulože sve snage kako bi naša zemlja čim prije bila obnovljena i izgrađena.

U kotaru Šibenik održane su konferencije u Krapnju, Zlarinu (javljamo na drugom mjestu), Zablacu, Primoštenu, Rogoznici, Oglavcima, Primoštenu, Vadnju itd.

U kotaru Knin; u Biskupiji, Plavnu, Golubiću, Kninu, Kosovu Erveniku, Mokrom Polju, Strmici itd.

U kotaru Vodice: Vodicama, Tribunju i Betini. U ostalim mjestima vodičkog kotara, kao i na kotarima Drniš i Kistanje ove konferencije održat će se u najskorije vrijeme. U gradu Šibeniku konferencije AFŽ-a održane su po svim sektorima i prošireni su odbori sa novim aktivistkinjama.

MASOVNI SASTANAK ŽENA BETA

U nedjelju 2. decembra o. g. održan je u Betini, u prostorijama »Omladinskog Doma« masovni sastanak žena, na kome je tretirano pitanje budućeg rada. Politički referat o stanju u zemlji i svijetu dao je urug G. Jakovčev, član Okr. Odb. N. F. Šibenik, kao i sami osvrt na dužnosti i zadatak žena u budućem radu i životu našeg naroda. Na ovom sastanku rasvijetljeno je pitanje dijeljenja bonova za raznu robu, pri čemu je bilo i nepravilnosti, kao i samo pitanje socijalne pomoći, koje mnogima, a naročito našim ženama, nije bilo jasno, kome se sve treba ista da daje i radi čega. Također je bilo govora i o kulturnom radu žena. Dohesin je zaključak da se sve mlađe žene, koje su nepismene, upišu za pohađanje analfabetskog tečaja, koji se ovih dana otvara. Ovom prilikom raspodano je 6 komada »Žena danas«, glasila AFŽ-a za Jugoslaviju, kao i mnogo raznih razglednica, koje prikazuju ženu u eri NO. Borbe.

Na kraju se birao Mjesni Odbor AFŽ-a, koji se sastoji od predsjednice i 10 članica. Ovom prilikom za predsjednicu je izabrana Vica Girin, drugarica, koja je i u najtežim danima borbe aktivno radila i pomagala NO. Pokret. Drugih 10 članica izabranih u Odbor su sve mlađe ili žene palih boraca u ovom ratu. Među njima se nalaze i drugarice Kate Škevin i Antica Jakovčev, koje su dale svaka po pet boraca u NO. Borbi, a u istoj su im poginuli po jedan sin, a Antici i muž.

Birajmo, drugarice, u Odbor one žene, koje će razumjeti naše težnje i potrebe — rekla je na sastanku Maša Stadić, koja je također izgubila muža i sina, a i sama bila ranjena od nagazne mine. I zbilja ovakav Odbor AFŽ-a, sa ovakvim sastavom, garancija je da će rad žena od sada, pa unaprijed biti mnogo plodniji i bolji, nego do danas. Ali — na drugu stranu — treba samom Odboru, kao i svim članicama AFŽ-a, sa strane svih antifašističkih organizacija, konkretno USAOH-a i Odbora N. F., pružiti punu pomoć njihovom radu.

Ovom sastanku je prisustvovalo veliki broj žena.

KONFERENCIJA AFŽ-a U ZLARINU

Ovih dana održana je u Zlarinu konferencija AFŽ-a. Na sastanak su došle sve antifašistkinje Zlarina, među kojima je bilo mnogo starijih žena. Govorile su mnoge drugaice, koje su iznijele razna aktualne probleme i ukazivale na političko stanje u svijetu i našoj zemlji.

Omladinac Svetozar Kukura govorio je o ulozi žena u NOB-i i o ravnopravnosti, koju su one s tom borbom stekle.

Mila Karadžole, predsjednica Okružnog Odbora AFŽ-a, također je govorila o sudjelovanju naših žena u domovinskom ratu i o zadacima, koji se postavljaju pred naše žene danas u radu na obnovi.

Poslije toga izabran je novi odbor mjesnog AFŽ-a. Za predsjednicu je izabrana Milica Maglica, koja se zahvalila na povjerenju i obećala da će uložiti sve snage kako bi rad odbora bio što plodniji i uspješniji.

Konferencija je završila pjevanjem i oduševljenim poklicima Titu i republici.

KONFERENCIJA AFŽ-a U MURTERU

Ovih dana održan je u Murteru sastanak AFŽ-a. Konferenciji su prisustvovala sve žene, među kojima je bilo i starija iznad 70 godina. Izabran je novi odbor AFŽ-a na čelu sa Zorkom Mudronju, koja se dosada istakla u svakom radu svojom poštivošću i elanom.

Zahvaljujući se na ukazanom povjerenju predsjednica je izjavila: »Kako smo radile kroz rat, tako ćemo nastaviti raditi i u miru za obnovu i korist svoga naroda.«

Žene drniškog kotara vrlo često posjećuju Dječji dom u Drnišu i mališane darivaju bogatim poklonima. Prošlih dana AFŽ Drniša darovao je omladince smokvama, jabukama, bajama i raznom robom i obućom.

MAJKE SRPKINJE U POSJETAMA HRVATSKOJ DJECI

Bratstvo i jedinstvo Hrvata i Srba našeg okruga manifestuje se u svakoj prilici i svakom mjestu. Koliko je to usadjenost u srcima našeg naroda najbolje se vidi obzirom na veliku i usrdnu pažnju prema djeci, koja su u ovome domovinskom ratu ostala bez svojih najmilijih. Iako narodna vlast zbrinjava svu djecu — ratnu siročad, ipak su naše majke svjesne da ova djeca trebaju osjetiti vruću majčinu ljubav, da ona vide i osjete da pored narodne vlasti ima još neko da se o njima stara i da ih ljubi.

Prošlih dana na inicijativu kotarskog AFŽ-a Kistanje, jedna delegacija žena posjetila je Dječji dom u Slanici na Murteru, gdje su smještena djeca boraca, većim dijelom Hrvata, koji su dali svoje živote za slobodu i bolju budućnost, za novu Titovu republiku Jugoslaviju. Obilni darovi srpskih majki obradovali su pitomce doma i oni su u tome osjetili ljubav, koja se teško da opisati. Pri dolasku i odlasku delegatkinja, djeca su predila majkama oduševljene manifestacije obećavši da će im to dati nove snage u nastojanju da postanu čestiti ljudi, dostojni svojih otaca i njihove žrtve.

Delegatkinje su donijele sobom: 50 kg krompira, 20 kg smokava, 100 kg bajama, 23 kom. jaja, 4 kudjelje vune, 1 klupko predje, 30 pari vunenih čarapa, 1 džemper, 1.012 dinara gotova novca te velike količine slatkiša i voća.

Ako se ima u vidu teško ekonomsko stanje, u kojemu sa nalazi Bukovica, tek onda se može ocijeniti ovaj dar hrabrih srpskih majki Titove Bukovice.

RAZNO IZ NAŠEG OKRUGA

U Šibeniku je ovih dana osnovana zadruga drvodjelskih obrta. U zadrugu se upisalo 16 radnika i 4 obrtnika. Zadruga će početi radom početkom siječnja. Članski udio određen je u visini od 1000 din., a jamstvo svakog zadrugara je petorostruko. U zadrugu mogu pristupiti svi stolari, tesari, kolari i bačvari.

Glede norme rada i nagrade, te u potrebe alata zadruga će donijeti posebni poslovnik.

Upravu zadrugu ušli su Ante Guberina obrtnik, Paško Burazer radnik, Ante Juras obrtnik, Vice Zupanović radnik, Josip Radetić radnik, Josip Guberina radnik, Marijan Maroti obrtnik, Vica Guberina radnik i Ante Strelow radnik.

U svim selima našeg okruga završila se jesenja sjetva zimskih usjeva. Prilikom ovih radova narodna vlast pružila je narodu punu potporu, a narod se sam ispomagao na način da je sjetva nadasve uspjela.

U Brijuncama Goriš selo je zasijalo preko 150 dana oranja, od čega 70 dana obiteljima palih boraca. Joso Labor orao je 8 dana bez ikakve naplate. Za njim nisu zaostali ni Marko Labor, Marta Labor, Mate Radak, Mate Ljubić i Matija Djakovo.

U nedjelju 16. ovog mjeseca šibenska omladina radila je na pošumljivanju goleti. Pošumljivanje je vršilo nekoliko stotina omladinaca i omladinki. Iskopano je i zasadjeno oko 4.500 boriča do zgrade Gimnazije.

Omladina i žene sela Siroke u dva dana pošumlili su 3 hektara golog krša na brdu Raduči. Zasadjeno je oko 15.000 sadnica. Pročelnik gospodarskog odjela Siroka Joso Šarin i čigar Vice Huljev zasadili su pokraj sela litav predio »Stranić«.

Narodno sveučilište u Drnišu otpočelo je raditi. Zaključeno je da se predavanja održavaju svakog četvrtka.

Prvo predavanje na Narodnom sveučilištu održao je prof. Radovan Kulušić sa temom »Agrarna reforma u našoj novoj državi«. Predavanje je privuklo mnogo građana koji su sa zanimanjem pratili izlaganja predavača i uzeli vidnog učešća u diskusiji.

Diletantska grupa iz Tijesnoga gostovala je u Vodicama. Priredbi je prisustvovalo preko 800 osoba koje su Tješnjane toplo pozdravili.

Kotarski NO, Šibenik otpustio je iz službe i tužio narodnom sudu činovnicu Danicu Sutlović zbog koristoljublja. Ona je koristila povjerenje joj položaj i dizala na tuđa imena bonove za robu.

GODIŠNJICA pobjedonosne bitke kod Knina

Bitka za Knin i njegovu tvrdjavu bit će zapisana zlatnim slovima u anamima naše Narodno-oslobodilačke borbe. To je jedna od najvećih i najsajajnijih pobjeda, koja je izvojevana na području nikad pokorene Dalmacije. Oslobodjenje Knina predstavljalo je novi snažni korak na putu potpunog oslobodjenja naše domovine. Pred švapskim, četničkim i ustaškim bunkerima Knina lijevala se i pomiješala krv slavni boraca, heroja Dalmacije Hrvata i Srba.

Pobjeda kod Knina nije bila samo vojnički i strateški uspjeh. Ona je imala svoj duboki politički i nacionalni značaj. Knin je kroz sve četiri godine domovinskog rata predstavljao okosnicu, centar izdajstva hrvatstva i srpstva. U njemu su se krojili planovi za uništenje svega što zdravo i narodno osjeća. U Kninu i oko njega pune četiri godine bljeskali su koljački noževi dželata, ubojica i izdajica kakvih ni hrvatska ni srpska povijest nije poznavala. Ustaše su klali Srbe u ime hrvatstva, četnici Hrvate u ime srpstva, a oboje za račun fašizma, u ime »novog poretka«. Jedni po nalogu bandita Pavelića, a drugi po nalogu njegova sabrala kukavnog monarha, izrođu Petra Karadjordjevića.

Kninska Kružna natopljena krvlju zasajjala je i zablislala. Artiljerijske salve, ubojiti mitraljeski metci armije-osloboditeljice prije godinu dana osvetile su nevino prostru krv. Zauvijek je uništeno zločinačko gnijezdo izdaje i razdora. Nestalo je ordenonosca raspopa Momčila Djuića, nestalo je sve njegove svite-slugu Hitlera, Ducea i pokornih žbirova degenerisanog ekskraljca Petra i čitave međunarodne reakcije. Pobjegli su izdajnici srpstva sa dalmatinskog Kosova. Nestalo ih je pred pobjedonosnim naletom pobjednika i osvjetnika. Nestalo je njih i njihove bratije, ali narod kninske Krajine nije zaboravio njihova zločina. Roditelji nisu zaboravili svoje sinove i kćeri, ne mogu zaboraviti ni njihove grobove, jer oni hodočaste na njih. Oni su njihovi mučenici i heroji. Oni ih kite cvijećem i napaju se snagama čvrsto riješeni da čuvaju ono za što su oni položili svoje živote.

Nestalo je sjemena Brankovića. Zasjali su likovi neustrašivih narodnih boraca Popovića i junačkog popa Jova Miodragovića.

Iako je Knin bio u ruševinama, a narod raskravljen i opljačkan, slobodan je i u toj slobodi on gradi novo. Učvršćuje u borbi iskovano bratstvo uvjeren da je samo tako osigurana njegova bolja i sretnija budućnost.

U Federativnoj Narodnoj Republici Jugoslaviji svi naši narodi vide ostvarenje svojih vjekovnih težnji. U njoj neće biti niti smije biti ni Djuića ni Miljevića, ni Rukavina.

Iz borbe za oslobodjenje Knina. Ovako su izgledale ceste prema posljednjem neprijateljskom utvrđenju u Dalmaciji

Početkom ovoga mjeseca Knin je na veličanstven način proslavio godišnjicu svoga oslobodjenja. Ogromne mase naroda iz cijele kninske Krajine dolazile su u Knin u svečanim narodnim nošnjama pod srpskim zastavama, te bezbrojem transparentata i natpisa. Narodno veselje i pjesma, te poklici Titu i republici trajali su čitav dan. Manifestacije su dostigle vrhunac, kad su se pojavile jedine slavnice divizije osloboditeljice na čelu sa glazbom. Za čitavo vrijeme defilela narod je oduševljeno pozdravljao svoje oslobodioce.

Poslije defilea održan je veliki narodni miting, na kojemu je uzelo učešća

preko 4000 osoba. Na govornici su se izredali razni govornici, koji su u ime narodne vlasti, armije i masovnih organizacija čestitali narodu veliki praznik i istakli povijesni značaj velike i slavne kninske bitke. Govornici su pozvali narod da bude vjeran i nepokolebljiv čuvar stečenih tekovina naše borbe, neka učvršćava bratstvo i jedinstvo hrvatskog i srpskog naroda, koje je u domovinskom ratu položilo najteži ispit.

Ogromna masa naroda kninske Krajine oduševljeno je odobravala govornicima, odlučna da se suprostavi svakome, koji bi pokušao da opet naše narode baci u nesreću i krv.

KAKO NE TREBA RADITI

Još početkom jeseni bilo je očevdno da ce problem snabdijevanja Šibenika ogrjevnim drvom predstavljati za ovu zimu vrlo teško pitanje. Upravo radi toga omladinske organizacije na našem okrugu, uz punu podršku narodnih vlasti i ostalih masovnih organizacija, preuzele su na sebe dužnost da podju u naše šumovite predjele i da pod nadzorom stručnjaka usjeku potrebne količine drvca za ogrjev. Kao u Šibeniku, tako i u Zadru omladina puna radnog poleta krenula je u Velebit sa sjekirama i pilama.

17. septembra razdružane mase naše hrabre omladine započele su sječu u Velebitu kod Malog Alana. Pod udarcima sjekira i pila padali su višegodišnji kolosi. 200 omladinaca i omladinki uz pjesmu i veselje neumorno je radilo i natjecalo se. Pobjedu je odnijela omladina šibenskog okruga, a na okrugu seljačka omladina kotara Vodice. Iako je rad bio veoma naporan, a dani hladni, u logoru pod šatorima i na sječi uvijek je bilo pjesme, veselja i vedrine, a drugarstva iznad svega. Odmah po dolasku u Velebit organizovane su konferencije i predstave.

Sječa je završena 27. oktobra. Dalje se nije moglo raditi, jer je počeo padati snijeg i rad u Velebitu bio je apsolutno nemoguć. U 40 radnih dana oko 200 omladinaca usjeklo je 3.500 m³ drvca. Dakle oko 90 m³ dnevno. Obzirom da je sječa vršena racional-

no pod nadzorom šumara i da su se balvani morali često prenašati po 100 i 200 metara do glavne ceste ovo predstavlja novi veliki uspjeh naše omladine.

Medjutim ogromni napori, koje je uložila naša omladina u ovoj sječi potamnili je nemarnost i nesavjesnost izvjesnih ljudi, koji su trebali posječeno drvo ukrcati i otpremiti u odredišta.

Prema sporazumu između Okružnog NO-a Šibenik i Zadar od posječene šume 315 imale su pripasti Zadru, a 215 Šibeniku. Svaki okružni Odbor trebao je rukovodstvu sječe u Velebitu još za vrijeme sječe staviti na raspolaganje kamione za prevoz drvca iz Velebita do Obrovca, a iz Obrovca dalje u Zadar i Šibenik morskim putem. Zadar je dao kamione i oni su prevozili drvo za Zadar i sve ga prevezli. Šibenik medjutim nije imao na raspolaganju teretnih automobila, pa je ova stvar prepuštena GLAVNOPROD-u, koji je ovu sječu financirao i prema tome se morao pobrinuti za prevoz drvca. Glavnoprod i Okružni NO Šibenik na vrijeme su obavještavani o situaciji u Velebitu i o potrebi da se posječeno drvo čim prije preveze, jer kad pada snijeg, drvo će ostati zatrpano. Pošto se ni na jednu intervenciju rukovodstva sječe nije dobio pozitivan odgovor, a pošto su mimo cestu, uz koju je bilo složeno posječeno drvo, dnevno prolazili DAPH-ovi ka-

mioni, koji su iz Obrovca prevozili hranu za Liku, a vraćali se prazni, rukovodstvo sječe tražilo je od ravnateljstva DAPH-a u Splitu da bi ovi kamioni na povratku, kad prolaze prazni, krcali drvo. Rukovodstvo sječe obavljalo se da će svaka kolona kamiona biti ukrcana za sumih 15 minuta i da prema tome gubitak vremena ne prestavlja u stvari nikakvu štetu. Ali ravnateljstvo DAPH-u odlučno je odbilo ovo traženje, jer da kamioni imaju prevoziti hranu i ništa drugo (!?)

Prevoz hrane iz Obrovca za Liku kasnije je preuzeo DOPH Rukovodstvo sječe medjutim sadu se sporazumjelo s DOPH-om, tako da su prazni kamioni na povratku krcali drvo, a za uzvrat omladinci su u Obrovcu iskrcavali brodove sa hranom.

Da bi stvar još čudnije izgledala krajem oktobra izmijenilo se rukovodstvo za prevoz hrane iz Obrovca u Liku. Prevoz je preuzeo DIRJAP, čiji je upravnik Mandić odlučno odbio da se krcu drvo u prazne kamione, koji su se vraćali u Obrovac. Po krasnom sunčanom vremenu kolone DIRJAP-ovih kamiona prolazile su mimo stogove usječenog drvca, koje su željno očekivale hiljade gradjana za ogrjev i kuhanje.

Tek 4. decembra major Marinković, koji je preuzeo rukovodstvo DIRJAP-a i DASP-a, dao je odobrenje da kamioni na povratku krcaju drvo. Medjutim tada je u Velebitu pao gusti snijeg, zatrpao ceste i drvo.

U Obrovcu i bliže Velebitu moći će da se iskoristi samo 500 kubičnih metara drvca za grad Šibenik. Inače 1.200 kubika nalaze se zatrpani snijegom u Velebitu i o njegovom prevozu, dok ne okopni snijeg na proljeće, nema ni govora.

Eto, dakle, za što se trudila i mučila naša omladina. Eto, za što će Šibenik ove zime ostati bez dovoljnih količina ogrjevnog drvca.

Bez obzira na odgovornost pojedinih rukovodilaca GLAVNOPROD-a i Okružnog NO-a Šibenik, koji se nisu dovoljno zauzeli da drvo na vrijeme bude izvezeno iz Velebita, najveća krivica je na nesavjesnim odgovornim pojedincima DAPH-a, DIRJAP-a, jer kako smo prije vidjeli 15 minuta, što bi svaka kolona kamiona bila izgubila za ukrcaj drvca, ne bi nikad prouzročilo takovu štetu, kolika je šteta nanesena Šibeniku, koji je uslijed toga ostan bez ogrjevnog drvca. Ovaj slučaj treba oštro osuditi i krivce pozvati na odgovornost.

Ove jeseni na našem okrugu učinjeni su veliki napori da bi se zasijalo što više orhradive zemlje, dobre za ozime žitarice. Nastojanja narodnih vlasti i naroda urodila su plodom tako da je ove jeseni na šibenskom okrugu zasijano mnogo više nego ikada. Zasijano je 11.581 ha, što znači jednako koliko je bilo zasijano 1944. i 1945. godine u proletnoj i jesenjoj sjetvi. Briga narodnih vlasti je bila da dobavi dobrih i dovoljnih količina jesenjih sjemenja. U tom pravcu dosta se uspjelo i učinilo. Narodna vlast dobavila je sjeme i pravilno ga podijelila selima i kotarima, već prema njihovim stvarnim potrebama.

Medjutim izvjesni ljudi u selima nisu izgleda, ocijenili značaj ovogodišnje jesenje sjetve, jer su u tom pogledu pokazali skrajnji nemar, koji je u mnogome kočio postignuće još većih rezultata.

Tako na pr. narodna vlast dostavila je Mjes. odboru u Plastovu, kot. Kistanje, još prije sjetve izvjesne količine jesenjeg sjemenja, koje se imalo podijeliti narodu za sjetvu. Premda su znali da to sjeme treba podijeliti prije svršetka sjetve da bi se posijalo, odbornici to nisu ni do danas učinili, tako je sjetva već prošla. Ne zna se da li je to sjeme na mjestu ili ga je nestalo. Kad je narod čuo da je jesenje sjemenje za njih dostavljeno i da nije podijeljeno, to je izazvalo protiv ovih nesavjesnih ljudi oštru osudu, i sasvim je opravdano što narod traži da ih se smijeni i strogo kazni zbog kočenja obnove.

U Siveriću postoji osnovna škola sa dvije stručne učiteljske. Škola ima svoju vlastitu baštu od 1.100 m² odlične baštenske zemlje, u kojoj je nekada bio krasan povrtnjak. Medjutim upravo danas kada se obradjuje, i potrebno je da se obradi svaki pedelj zemlje, ova bašta ostaje zapuštena i neobrađena. Što je još žalosnije u istoj zgradi škole nalazi se i Mjesni NO, koji također nije ni prstom maknuo da bi se ova odlična zemlja obradila i zasijala.

Nadalje škola je bez ogrjeva i djeca se u njoj smrzavaju od zime premda je škola u najvećem ugljeniku, koji imamo u Dalmaciji. A sigurni smo da bi uprava rudnika, jer se to i prije radilo, vrlo rado dala školi potrebne količine ugljena za ogrjev kad bi se to od nje tražilo, bilo to preko NO-a ili izravno iz škole.

Da bi stvar izgledala još čudnija i da bi nedar uprave škole bio još očigledniji škola nema električnog svijetla, iako u istoj

zgradi, na istom spratu Mjesni odbor ima rasvjetu.

Na kraju treba podvući i to da je ova škola pretrpana djecom i da se ona moraju stiskati u razredima, samo za to jer Mjesni odbor neće da se preseli iz školske zgrade. Naime u Siveriću ima lijepi broj praznih prostiranih zgrada gdje bi se mogao preseliti.

A zašto sve to? Zar rudari u Siveriću ne vide ove propuste, koji su i do nas dopri?

Nedavno je DOPH u Drnišu preko drniških mesara otkupio 7 volova i stavio ih na raspolaganje Okr. NO-u Šibenik da on odredi raspodjelu, kako je to pravilima predviđeno. Dok Okružni NO ne odluči, DOHP je ostavio volove na čuvanje drniškim mesarima. Istog dana Okružni NO Šibenik izvjestio je DOHP Drniš neka se 3 vola ostave za potrebe Drniša, a 4 komada pošalju u Šibenik, gdje će se podijeliti socijalnim ustanovama.

Fiskulturni Šibenik

Do sloma Jugoslavije u Šibeniku je postojalo više sportskih društava, preko kojih je Šibenik bio zastupan u skoro svim granama sporta. Rad društava je bio uglavnom onakav kako su diktirale opće prilike, tj. kako je sam sport bio postavljen. Kakav je sport bio tada i koji su mu nedostaci bili, to je danas svima poznato. Svakako da mu je najveći nedostatak bio u tome što nije bio masovan. Sport nije obuhvatio svu omladinu grada i sela, nego samo jedan dio gradske omladine. Sport se gajio radi samog sporta, tj. on je sam sebi postao svrha, a nije bio sredstvo za fizičko i kulturno uzdizanje, jačanje i unapređivanje naše omladine. U našoj je zemlji ipak bilo društava, koja su sport nastojala da postave na ispravne temelje, da sport postane svojina čitave omladine, da se preko sporta naša omladina i kulturno i politički izgradi, a to su bili radnički sportski klubovi. Takav klub imao je i Šibenik: Radnički sportski klub »Šibenik« koji je osim nogometa gajio: boks i laku atletiku, te imao još sekcije za šah i esperanto. Osim toga u klubu su se održavale usmene novine i konferencije to pod vrlo teškim okolnostima. Tada je klub brojio oko 700 članova i imao svoje nogometno igralište u Crnici.

Kako su skoro svi radnički sportski klubovi u našoj zemlji, skupa sa sindikatima bili raspušteni u drugoj polovini 1940. godine od tadanjih protunarodnih vlasti, tako se dogodilo i našem RSK. »Šibenik«. Od tada pa sve do svog ponovnog obnavljanja u oslobodjenoj zemlji i gradu Šibeniku, u mjesecu aprilu 1945. god., klub nije djelovao na sportskom polju. Nakon rasturanja kluba prelazi rad njegovih članova na političko polje, a 1941. g. prelazi na učešće i organizovanje borbe protiv fašističkih okupatora. U toj borbi naših naroda bili su članovi Radničkog SK. uvijek među prvima, koliko sa oružjem u ruci u otvorenoj borbi u ratu, toliko i u pozadini organizirajući i sakupljajući pomoć našim borcima, našoj vojsci. Radnički Sportski Klub »Šibenik« je u ovoj Narodno-oslobodilačkoj borbi izgubio preko trideset omladinaca izvršujućih članova raznih sekcija, od kojih 15 nogometaša, 6 esprantista itd. O podupirućim članovima se ne zna prava brojka, a invalida ima bezbroj.

F. D. »KRKA« je uspjela, zahvaljujući samoprijegoru pojedinih članova, da spasi i sačuva skoro svu svoju imovinu (ladje i dom), naprotiv od imovine G. S. K. »OSVIT«, R. S. K. »ŠIBENIK« i ustaškog H. G. S. K. »HAJDUKA« nije ostalo ništa, a što je najvažnije, od dva igrališta koja su ranije postojala nije ostalo ni jedno pošteđeno. Danas F. D. »ŠIBENIK« ima sekciju za nogomet, laku atletiku, ping-pong, odbojku, košarku, kuglanje i šah, a u osnivanju su boks i kulturno-prosvjetna sekcija.

Rad u svim tim sekcijama nije na visini (osim šaha), a jedan od osnovnih i glavnih razloga je nedostatak igrališta. Kako je već rečeno, grad Šibenik je imao dva igrališta i to jedno u Crnici od R. S. K. »ŠIBENIK«, a drugo na Šubićevcu od G. S. K. »OSVIT«. Na igralištu R. S. K. »ŠIBENIK« su Talijani sagradili barake za svoju vojsku, a igralište G. S. K. »OSVIT«-a na Šubićevcu je također bilo potpuno razrušeno, a malo kasnije su vlasnici zemljišta igralište pretvorili u baštu. Oba ova igrališta su okupatori upotrijebili također i za strijeljanje i to na Šubićevcu su vršili strijeljanje naših boraca, a u Crnici su Italijani vršili strijeljanje svojih neposluš-

Kad se išlo da obavijesti mesare o odluci Okružnog NO-a mesari su volove već bili zaklali i počeli raspridavati.

Po nalogu Okružnog NO-a sve meso, koje je pronađeno kod mesara, u koje je na ne-dozvoljen način zaklano u cilju špekulacije zaplijenjeno je i oni će biti pozvani na odgovornost.

Prilikom dolaska u luku američkog parobroda »Charles Corrol-a« brod je više od dva sata trubio ispred ulaza u luku tražeći pilota, koji će ga uvesti kroz kanal. Premda postoje specijalni piloti u Zlarinu, kojima je to dužnost, trebalo je da pilot iz Šibenika podje i da uvede brod u luku. Ovaj slučaj izazvao je opravdano negodovanje komandanta američkog broda, a zaslužuje oštru osudu i od naše strane.

Pabar

nih vojnika.

Sad se nogometne utakmice odigravaju na igralištu Jugoslavenske Mornarice u Mandalini, a koje igralište ni u jednom slučaju ne zadovoljava i to prvo, jer je daleko, a drugo što i samo igralište ne odgovara ni po kvaliteti zemlje ni po veličini. Uprava F. D. »ŠIBENIK« je odlučila da izgradi stadion na Šubićevcu, tj. na istom mjestu gdje je bilo igralište G. S. S. »OSVIT«, a koje stvarno i najbolje odgovara i daljinom i samom veličinom terena, kao i mogućnosti daljnog izgradjivanja i proširivanja.

Za sada se o pravom radu na širenju i omasovljavanju fiskulture u gradu Šibeniku ne može govoriti sve dok se ne dobije jedan pravi stadion, koji će moći da zadovolji potrebe naše omladine. Taj zadatak je sebi postavila uprava F. D. »ŠIBENIK« i ona radi uporno, a nadamo se da će, unatoč smetnji, u tome uspjeti, a pogotovo ako se za taj posao još više zainteresuju i angažuju naše narodne vlasti.

Koliko smo obaviješteni izgleda da su pregovori sa vlasnicima zemljišta pri uspješnom završetku. Fiskulturna omladina kao i svi simpatizeri fiskulture i sporta u Šibeniku sa nestrpljenjem očekuju uspješan završetak tih pregovora i unaprijed pozdravljaju izgradnju prvog modernog stadiona u Šibeniku na kojemu će moći čelčičiti svoja tijela za što bolje i korisnije služenje interesima svoga naroda i svoje domovine Federativne Narodne Republike Jugoslavije.

FD. »Šibenik« — FD. »Split« 2:2
U srijedu 26 ovog mjeseca odigrana je u Mandalini prijateljska nogometna utakmica između FD. »Šibenik« i FD. »Split«.

Utakmica je bila drugarska i završila je rezultatom 2:2.

STIGLA JE ZASLUŽENA NAGRADA UBOJICE I JASENOVAČKE KOLJAČE ANTU TOŠIČA I IVANA PRGEŠU

Narod Promine je odahnuo. Puška osvetnica dostigla je razbojnike i koljače, koji su unosili nemir i nespokoje među narod Promine. Ubijene su ustaške zvijeri, ubojice nevinih žena i djece.

Ante Tošić iz Razvadja i Ivan Prgeša iz Lukara od sloma stare Jugoslavije ogrezli su u krvi. Na njihovim rukama skorjela se nevinna krv mučenika iz Jasenovca. Njihove ruke pošokrojane su krvlju prvoborca i mučenika Vjeka Širinića i Josipa Bitunca.

Poslije uništenja i istjerivanja okupatora i njihovih vjernih slugu Tošić i Prgeša pobjegli su u šume da bi od tamo nastavili svojim zločinima i razbojstvom. Sve od njihova odlaska iz jasenovačke grobnice pa do zaslužnog kraja oni su bili strah i trepet mirnom prominskom stanovništvu. Hajke, koje su pravljene za njima, nisu uspjele, jer je njihovo skrovište bilo vješto izabrano. Oni su upadali u sela, pljačkali i palili. Pravili su atentate dočekujući prolaznike. Prgeša je 11. XI. učestvovao u ubijstvu jednog zastaynika Milijice. On je također sudjelovao kao i Tošić bacanju bombe na kolo u Trbounju, kojom je prigodom 25 žena i djece ranjeno, a jedno dijete umrlo.

Tošić je također nekoliko dana prije izbora za Ustavotvornu skupštinu sačekao i iz zasjede ubio prvoborca Drniša, člana Oblasnog NO-a Vjeka Širinića i šofera Josipa Bitunca. Osim toga on je sudjelovao u ubistvu jednog rudara, kad se vraćao sa izbornog mitinga.

Zločinci su ubijeni kraj jedne pojate u Lukaru upravo u času, kad su se spremali na put. Ubistvo ovih ustaških krvnika izazvalo je u Promini neobičnu radost i veselje. Na glas da su ubijeni, narod je izvjesio narodne zastave i zaigrao kolo. Povorka ljudi, žena i omladine odlazila je u Lukar da vidi i da se osvjedoči da su zločinci zaista ubijeni. »Dosta ste zla napravili, osvetio vam se je narod« — rekla je jedna starica.

Velik uspjeh „KOLA“ na turneji u Istri i Sloveniji

Okružni Narodni Odbor u Šibeniku primio je od »Kola« sa turneje iz Ljubljane slijedeći brzojav:

»Sjajnim uspjehom u Ljubljani, Rijeci, Opatiji i Postojni podigli smo ugled ne samo gradu Šibeniku nego i okrugu zabavljajući baš složnoj podrcki svih organizacija i Odbora Okruga. Kročeći naprijed, mislit ćemo uvijek na Vas.

Vaše »Kolo«.